

S

SAN'AT

Yeni
E

EDEBİYAT

S

SOSYOLOJİ

Her yerde 10 kuruş

SAYI
12

15 günde bir çıkar

.....
tarafından
TÜSTAV'a
bağışlanmıştır

Şiir:

SUPHI TAŞHAN
SEFER AYTEKİN
MUSTAFA SEYYİT
KEMAL ÖZKAN
FAİK BAYSAL
ARİF KIZILTAŞ
İLHAN BERK
CAHİT SAFFET

Makale:

SUPHI NURİ İLERİ
ABİDİN DİNO
MUZAFFER ŞERİF
OSMAN CEM
LÜTFÜ ERİŞÇİ
AVNİ DİLLİGİL
H. İ. DİNAMO

Hikâye:

TEVFIK FUAT
YUSUF AHISKALI

TÜSTAV

Resim: MÜMTAZ YENER

A M M E

menfaati

ve

matbuat

Yazan:

Suphi Nuri İleri

Geçen sayımızdaki yazımda anormal bir devrede yaşadığımız hâlâ farkına varamadığımızdan şikâyet ederek matbuatımızın halkımıza normal bir devrede yaşatılmak gayetinde bulunduğunu göstermiştim.

Normalden anormale geçmenin yani sulhten uzaklaşıp harbe yaklaşılanın en bariz delili, hiç şüphesiz, şu menbus ihtikâr salgını değil midir?

İhtikâr vak'aları anormallığın mühim bir nümunesidir, fakat hepsi değildir. İhtikâr yani esnafın ve tüccarın ihtikârının yanında esnaf ve tüccar olmayanların şahsî menfaatlerini açıktan açığa gütmeleri vak'a ve hadiseleri de pek çoktur. Normal zamanlarda bir dereceye kadar, burjuva memleketlerde, menfaatini temine çalışmak caiz ise de anormal zamanlarda bu gibi şeylerle müsaade verilmemektedir. Anormal zamanlarda şahsî menfaatten ziyade âme menfaati, hattâ burjuva memleketlerde bile, asil ve esas oluyor. Burası muhakkaktır. Fakat acaba âme menfaatle şahsî menfaati birbirinden nasıl ayırabiliriz? Veyahut şahsî menfaate hiç de mi imkân vermemeştir? Bu mesele pek mühimdir. Değil Sovyet Rusya, hattâ emperyalist, kapitalist ve burjuva İngiltere bile daha bu harbin başında pek mühim ve tarihi bir kanunla klâsik fertçillige, liberalliğe ve normalliğe kat'î bir surette nihayet vererek her İngilizin mal ve canını kralın emrine verdi. Zaten faşizm ve nasıyonâl-sosyalizme yani otoriter devletlerde hattâ daha sulh zamanındanberi birçok tedbirler almak mecburiyetinde kalmıştır.

Demek oluyor ki harp gibi anormal vaziyet ve devirlerde şahsî menfaat yerine «âme» menfaati hâkim olur, can ve mal devletin yani «sâmmemin» olur.

Bu kaide değil yalnız muhariplere, hattâ bir müddet için keramet kabili-

İnsan nerede

Geniş ve pek geniş vüsatında gecenin
Neler neler neler düşünülür
Rahat ve bahar haberleri içinde
İnsan insan olduğunu anlayacak bir gün

Bin zevk bin ruh bin ateş içlerinde
Hepsinde hüznün hepsinde aşk ve derin
Ordular halinde geldiler cepheye

Biri ekmeğini verir kardeşlerinin
Biri en mükemmel oymacısı şehrin
Biri artist biri bakkal ve kasap
Ölüme öldümeğe geldiler saf saf

Mahvedici lezzeti bitince gecenin
Güneş aynı lezzetinde doğdu
Ve çekilirken akşam üstü aramızdan
Bin zevk bin ruh ve insan
İleri hatlarında düşmanlarının

SUPHI TAŞHAN

den olarak bitaraf kalmış olanlara bile tatbik edilmelidir. Tabiatı eşya bunu emrediyor. Bu kaidenin zaruretlerinden kaçmanın imkânı yoktur. Bugün hiçbir bitaraf memleket tâli normal bir sulh ve sükûn devresi yaşamıyor. Her bitaraf memleketinde bir anormallikler başladığını biz acaba kendi memleketimizde de görmüyor muyuz?

Hükümet halkçı ve sulhçu bir siyaset takip ederek her gün memleketinde âme menfaatini şahsî menfaatin üstünde bulunduruyor mu?

Fakat bazılarımız, pek tabii olarak, bu büyük kaide ve siyaseti unutup yalnız şahsî menfaati temine koyuluyor. O da hakiki vazife ve menfaatin henüz lâyıki veçhile gösterilmemiş olduğundan ileri gelmekte değil midir?

Halka âme menfaati temin edilmezden evvel şahsî menfaatin temininden bir hayır ve fayda gelmeyeceğini anlatmak, belletmek lâzım. Bu lüzumu matbuat evvelâ idrak edip işe başlamalıdır. Görüyorsunuz ki ilâde bir matbuata vazifesinden bahsediyorum. Fakat acaba matbuatımız rolünü hakkıyla o-

nyuyor mu?

Bana kalırsa hayır. Hele bu aralık dört sahifeye inen gazeteler azalan sü-tunlarını dahili ve harici havadislerle hasredip ve halkımıza samimi bir surette önderlik edeceklerine tefrika ve makaleciliğe devam ediyorlar. Dört sahifenin içinde tefrika roman veya tarihi vak'alar, hikâyeler, sözde ilmi makalelerden başka bir şeyler yok. Âdeta gazetelerimiz birer mecmua haline geldiler. İşte bu hal de gösteriyor ki matbuatımız da hâlâ şahsî menfaatten âme menfaatine geçemedi ve hâlâ kendisini normal bir zamanda zannediyor veya şöyle kabul ettirmek istiyor. O halde işe matbuatımızdan başlayıp bu müthiş ve feci tarihi devrede halkımıza hâlâ normal bir hava içinde bulundurmamasını, muazzam hakikati olanca tehlikesile beraber okuyucularına bildirmesini, efkâr umumiyeyi vukuata her gün daha ziyade uyanık ve âme hizmetini ifaya daha ziyade hazır bulundurmasını istemek halkımız ve vazifemiz değil midir?

Suphi Nuri İLERİ

Mütekait Kerim siyasi ihtirasları ol-
makla beraber gayet hesaplı bir adam-
dı. Zekâsı idari işlerde daha çok işledi.

Mesrutiyette İttihat ve Terakki tara-
fında idi. Babâlinin ikinci baskınında,
bir evvelki muvaffakiyetsiz baskından
ders çıkararak, telefon telini kesmeleri
için tavsiyede en evvel o bulunmuştu.
İttifak Fırkası Bulgarlarla sulh yaptığı i-
çin İttihat ve Terakki Fırkası tarafın-
dan devrilerle sonuncunun tekrar
mevki iktidara geldiği zamanda, mü-
tekait Kerim genç olmasına rağmen
İstanbulun asayiş kumandanlığına ge-
tirilmişti.

İttihat ve Terakkinin ileri gelen a-
damlar daimi temasta bulunur ve on-
lara fikirlerini söylerdi. Onun idari dü-
şüncelerini ekeriyetle istifade olu-
nurdur. Fakat büyük işlerde karar ver-
mek meselâ Osmanlı İmparatorluğun-
dan aldıkları paylaşmak için birbiri-
ne giren Balkan devletlerinden Bulga-
ristanın üzerine tekrar yürüyüp bir ku-
sum yerlerimizi istirdat etmek fikrini
ileri sürerek heyecanda bir adam de-
ğildi. Hesabî aklımlı aşan bu gibi karar-
lar önünde yalnız susardı. İstiklal Har-
binde de bu hesabîlik yüzünden Ana-
doluya ilk geçerken arasında olamamış-
tı. Fakat geçtikten sonra da çok iş gör-
müştü. Harpten sonra ekseri arkadaşla-
rını memuriyetlerini terkederek siyasi ha-
yata atılmıştı. Kerim Efendi onlar gibi
ilk defa siyasi hayata atılarak mebus
veya belediye azası olmadı. Onunkisi,
geç olsun güç olmasın prensibi ile Ni-
hayet tekaüt olmuştu.

İşte şimdi mahallede caminin medre-
sesindeki fırka ocağının her haftaki
toplantılarını kaçırmıyordu; Hattâ çok
erken gider, orada bulunanlara İttihat
ve Terakki zamanındaki yaptıklarından

Hikâye:

Mütekait Kerim

Yazan :
YUSUF AHISKALI

bahsedip dururdu. Yaşı 50 - 60 oldu-
ğu halde sırım gibi sağlamdı. Yalnız
saçları bir iki senedenberi iyice kırlaş-
maya başlamıştı. Çünkü yeni hayata a-
lışmak onu bir hayli sıkımsı. Her gün
ocak toplantısı olmadı için, bu boş
vakitlerini kahveye giderek orada ken-
di gibi birkaç mütekaitle geçirir. Bütün
bu mütekaitler sabahleyin dairelerine
gidiyorlarmış gibi, dokuzda kahvede
oluyor. Öğleyin yemeklerine giderler.
Yemekten sonra tekrar kahveye gelir-
ler. Akşama doğru da dönerlerdi. Kah-
vedeki mütekait arkadaşlarından bazı-
ları delikanlılık zamanlarında meraklı
oldukları, kuş tutmak, horoz dövüştür-
mek gibi eğlencelere kendilerini vermish-
lerdi. Mütekait Kerim de sakladığı üç
dört tavuktan kuluçka düşen birinin
altına arkadaşlarından aldığı bir kaç
Hint tavuğu yumurtası koyarak piliç
çıkardı. Bunların içinden yetiştirdiği
bir horoz da epeyce nam kazandı.
Çünkü Mütekait Kerim horozu piliç'ten
yumurta ile, sonra haşlanmış mısırla
besledi ve horozu dövüşmeye başladığı
zamanlarda el bile verdi. Artık horo-
zun üzerine o kadar düşmüştü ki, hay-
van verilen eli yemezse, zorla ağzını
açıp kursağına itirdi. Fakat son za-
manlarda mütekait Kerim başka bir
eğlenceye kendini verdi. Buna eğlence
demek de doğru değil. Bu ciddi bir
işti. Hattâ mütekait Kerimin deyişine
göre bu bir memleket meselesiydi.
İşin esası şudur:

Ocaktaki iyelerden topal marangoz
Ali sporu, yani futbolu çok sever. Bir
maç kaçırmaz. Büyük klüplerin maçla-
rına komşu iki devletin birbiride
harbinden daha çok ehemmiyet verir.
Mahaladedeki çocukların bir klüp kur-
maları için onları topladı ve dükkânı-
nın arkasını klüp yeri olarak verdi. Bir
de futbol aldı. Şimdi klüp diğer ma-
halle klüpleri arasında epeyce nam al-
mıştı. En mühim rakibi karşıda Fener-
deki klüptü. Evvelki maçta sırf hake-
min hakslığı yüzünden diğer klüp
galip gelmişti.

Marangoz Ali, gençliğin spor yap-
ması lâzım geldiğini her zaman ocak-
ta ileri sürer durur ve fakat diğer azal-
ar böyle seyden anlamazlardı. Yalnız
Mütekait Kerim Marangoz Aliyi dinler-
di. Esasen mütekait Kerimin de en iyi
dinleyicisi Marangoz Ali idi. Çünkü di-
ğer yaşlıca azalar mütekait Kerim övü-
nüyor diye onu dinlemek istemiyorlar-
dı. Geçen hafta Marangoz Ali klübün
ekzersizi yaptığı yere mütekait Kerimi
gözdürdü. Revans maçına hazırlanıyo-
lardı. Çocuklar, hamileri Topal ma-
rangoz Alinin yanında kendilerini sey-
reden uzaktan tanıdıkları mütekait Ke-
rimi görünce sevkle oynamaşlardı. Ma-
rangoz Ali oyundan sonra çocuklara,
karşıkı takımı muhakkak yenecekleri-
ni, ondan sonra Kerim Efendinin de
yardımile klübün inşaallah yakında bü-
yük bir klüp olacağını söyledi. Müte-
kait Kerim bu pohpohlamadan
fevkalâde mütehassıs oldu. Dönerken
bu klüp işi kafasını sardı. Bu siyasi mu-
vaffakiyeti için bir basamak da olabi-
leceğini pratik zekâsile derhal kavra-
dı. İşte o gündenberi mütekait Kerim
horoz dövüştürmek hevesinden vaz-
geçmişti. Ve artık çocukların ekzersiz-
lerine Marangoz Ali ile devam başla-
dı. Öyle ki Marangoz Alinin işi bile
olsa onu alıp ekzersiz yerine giderdi.
Zavallı marangozun sanki onun gibi
tekaüt maşası vardı. İşte şimdi, bu pa-
zar, yirmi gündenberi hazırlandıkları
maç yapmak için karşıya gidiyorlardı.
İskeleye geldikleri zaman vapura çok
vakit vardı. Üç tane kayık kirland..
Paraları mütekait Kerim veriyordu. Gü-
zel bir mart günü. Kuvvetlice bir rüz-
gâr vardı. Parça parça uçan bulutlar,
güneşi kapadığı zaman rüzgâr üşüti-
yordu. Mütekait Kerim de siyah bir par-
desi giymişti. Sandallar Helicin bu fır-
nacıklı sularında bareket ettiler. Ka-
file karşıya mürrü etti. Sabaya, gittiler.
(Devamı 15 inci sahifede)

1914

Soğuk soğuk sular içilmez,
Yeşil yeşil ekinler biçilmez,
Dumandır dağlar bakılmaz
Cennet bunun neresinde.

Yapılan işi yok,
Doylulan aşu yok,
Baş koyacak taşu yok
Cennet bunun neresinde.

Çürür dallarda meyva,
Bkasya doyma,
Görme, işitme, duyma,
Cennet bunun neresinde.

Sürüler gibi sürerler Yemene,
Kan akar karışır çemene,
Aç insan sarılır sanama
Cennet bunun neresinde.

Dil yok söyleyesin,
Ana yok ağlayasın,
Kudret yok gürleyesin
Cennet bunun neresinde.

Sefer Aytekin

TUSTAY

Türk milletinin müstevli emperyalist sürülerini imhâ destanı olan İstiklâl harbi, halkın kanı ile ödediği bir tecrübenin mahsulü olduğu içindir ki sadece tarihi bir safha değil, Türk halkının insiyakına girmiş bir iradedir. İstiklâl harbinin başlıca vasıfları meyanında emperyalizm aleyhtarlığını zikrederken iki noktaya istinat etmek cazizdir zannındayım:

1 — Türk halkı, Anadolu halkı, emperyalizmi Osmanlı imparatorluğu zamanında bizzat dolayısıyla tatbik etmiş, Asya, Afrika ve Avrupa'ya kol salmış, emperyalist zaferin genç bir kanla ödenen acılığını idrâk etmiştir.

Emperyalist zaferin ganaimini muhafaza etmek için, Osmanlı hânedanının hercadığı Anadolu köylüsünün sorduğu sual şu hâkikâde sarıkda hülâsa edilir:

«Giden gelmiyor, acap nedendir?»

Anadolu köylüsü emperyalizmi uğruna kendini daha fazla harıyamazdı.

«Giden gelmiyor», bu bir tarihin, her emperyalist mâceranın hülâsaşidir.

Acap nedendir sualinin cevabını nihayet keşfeden Türk halkı emperyalizmden bıkmış, nefret etmiştir.

2 — Türk halkının hislerinde şekillenen istilâçılıktan feragat etmek irâdesi, yabancı emperyalizmin de düşmanı kesilmiştir. Emperyalistlerin topraklarımızı istilâ etmesine Türk köylüsü aslâ lâkayt kalamazdı.

Atatürk işte halkın yüreğinden taşan bu hissi dile getirmiştir: «Bizim ve bütün memleket ve milletin bugün, yegâne vazifesi, topraklarımızda bulunan düşmanı süngülerimizle taretmekti.»

Atatürk 26 Ağustos 1922 de Başkumandan muharebesinin tarruz emrini verirken, muayyen, hesaplı bir ricat ve hazırlık devrine nihayet vermiş oluyordu, düşmanı denize kadar yuvarlayan hamlenin işareti vermişti. Türk köylüsü döğüşürken artık «Acap nedendir?» demiyordu, emperyalizm uğruna değil, emperyalizme karşı harbediyordu.

Lozan sulhu ile, askerî hamlenin mutlak şartı olan siyasi ve iktisadî istiklâl temin edildi.

Osmanlı imparatorluğunun tasfiyesi ve Cümhuriyetin kuruluşu ile beraber, Atatürk yine halkın hislerine tescimanan olarak, gençliğin fikirlerine temel teşkil eden prensipler emanet etmiştir. Millî siyaset prensibi sarıhtır: «**hudu-du** millimiz dâhilinde millet ve memleketin saadet ve umranına çalışmak». Gerek panisalizm, gerek panturanzim hareketleri Atatürk tarafından kat'iyetle muazzır ve millî siyasete aykırı cereyanlar olarak târîf edilmiştir.

Bu suretle Enverlerin ve Ziya Gökalpların fikirleri reddedilerek, pek te

İstiklâl harbinin prensipleri

Gençlik irtica kırıntılarını süpürecek tir

Yazan: Abidin Dino

yerli olmyan istilâci bir zihniyete, Turancu ve İslâmîci menbâlara sed çekildi. Misâki millînin gerçevelediği muazzam topraklarda, sanâleşmeğe ve rasyonel ziraate doğru mühim adımlar atıldı, esasen halkın avantürsüz istiklâl ve sulh arzusu bunu emrediyordu.

Dünyayı kapladıktan sonra bugün etrafımızı saran fırtınanın tecellileri ne olursa olsun, Atatürkün emaneti olan prensipler Türk halkının arzusunu ve düşüncesini ifade etmeğe devam edecektir. Aksi kanaatte olanlar var.

Atatürkün hâtrasına sadakat yemini- leri etmekle beraber, Atatürk prensiplerine muhalif sistemli neşriyat yapılmaktadır.

Hakiki şahsiyeti teşkil eden ana fikirleri değil, sadece Atatürkün ismini anmakla iktilâf edenler var.

Bozkurt ve Akbabanın muharrirleri Çınaraltı mecmuasında birleşirler; bu bir tesadüftür. Cumhuriyet gazetesinin askerî dehâsı bay Erkelte Çınaraltıya iltihak eder; bu bir tesadüftür. Kamberbersiz düğün olmaz, Peyami Safa Bozkurttan başka Çınaraltı sefâsını da kâcırmaz, bu da bir tesadüftür. «Gençlik» mecmuasını Cumhuriyet gazetesi metheder, Nadir Nadi Beyin yazıları o mecmuada negredilir, o mecmua, mecmuaları en nâdirî oluverir; bu da bir tesadüftür.

Atsız isminde biri bâzi zevatın fikirlerini açığa vurarak Atatürkü telmih eden hezeyanlar savurduktan sonra, «işde ve fikirde birlik» mecmuası olan Çınaraltıda soluğu bulur.

Ne çok tesadüf!

İsimler üzerinde durmak zahmetine katlanmayıp tesadüfleri sıralıymalı.

Okuyuculara iki nümune vermekle mesele izah edilmiş olur, işte;

Yusuf Ziya Ortaç tarafından...

«Öyle bir günde» manzumesi, başlıy or;

«Özliyorum ceterimin döğüşüğü cenkleri

Başında çelik tolgâ, eğri kulç elimde; Geniş omuzlarımız zırları

Ve teşkeşim belimde...» hevenkleri,

Yusuf Ziya söylüyor! Manzarayı tasavvur buyurun, başında çelik tolgâ, elinde eğri kulç!

Sevsinler.

Kendini târîf ediyor:

«Yanaklarımda, bıyıkların kangal kangal zinciri!»

«Bir vuruşta kâfirî boydan boya iki şak

Edecek kadar pazıların iril!»

Kafiyelerin aczini bir yana bırakalım, kangal bıyıklıyı dinleyin. İri pazılı Viyana surları ve Kosovayı ne kadar özlediğini anlatıyor.

«Üzengimi öşpeydi Nemçeli Krallars V.s.

Nihayet;

«Yaşasaydım anaah öyle bir günde» diyor.

«Aaah» benim mühayyelenin çıkma bir gazeli değil, kangal bıyıklımdan sesidir.

İstiklâl harbine iştirakten menmedilenler Nemçe Krallarıyla uğraşmaları tabii.

Hülâsa edelim:

Osmanlı imparatorluğunun hasreti uyanırdırılmıyor.

Hazmedilmemiş şekilde tecelli eden bir mâzi hayranlığı -Halka tekrar fütuhât zihniyetinin telkini-onu etrülük emeller peşindedir, sigal ve ızzar etmek gayesi bu nevi şirlerde bâriz. Yine bâriz olan bir sey varsa, bunların san'at eseri ile hiç bir alakaları olmadıklarıdır.

Nüksemiş bir imparatorluk hevesi olarak tasvif edilmeğe lâyık olan bu cereyan, şekil ve muhtevâ olarak irticâcın malıdır.

İkinci daha sarıh bir misale geçelim: Harita üstünde kazandıği zaferlerden dinlenen istiyen Erkelte edebiyata heves ederek iki türlü türkçü ve milliyetçinin mevcut olduğuna iddia ediyor. birinci grup «Küçük türkçüdür.» Görüşü «dar ve kısa olur.»

Diğeri «Büyük türkçüdür» «Ona göre, Tupağan Çın sehdine kadar, bütün türkler tek bir millettir. «Yabancı bir Türk diyarı yoktur.»

Emeldiye göre bu târife inanmayanlar «küçük türkçüdür.»

(Devamı 15 inci sahifede)

BOZGUN PSİKOLOJİSİ

Yazan:

Muzaffer Şerif

Bozgun psikolojisi, günden güne, içtimal ruhiyatın en belibaşlı problemleri arasına girmektedir. Dünyanın şimdiye kadar görülmemiş bir mikyasta ve şiddette olan çalkışını, şahsi realitelerle temasta olan ruhiyatçıları daha yakın ve daha ciddi bir alaka ile takip etmekteyiz. Ruhiyatçıları muazzam istihlak çatıları içinde kendilerini gömmekte devam ederlerse hâdiselerin canlî akışı böyle bir ruhiyatı lüzumsuz ve karmakarışık bir ilim lüküsü sayarak bir paçavra gibi kenara fırlatıp atacaklar.

Bozgun psikolojisi kütle ruhiyatı ile sıkı sıkıya ilgilidir. Şimdiye kadar Gustave Le Bon, Durkheim, Freud, Ross gibi mütefekkirler kütle meselesi üzerinde yazılar yazmışlar; sistemlerinin, düşüncelerinin hudutları içinde olmak üzere az çok isabetli fikirler ileri sürmüşlerdir. Fakat bu yazılar müşahhas ilmi araştırmalar olmanın ziyade her biri kendine mahsus bir düşünce tarzı temsil eden bu mütefekkirlerin yürüttükleri mülâhazalardan ibarettir.

Durkheim'i alalım. Durkheim'e göre insan fert olarak bulunurken başka türlü bir hareket eder, cemiyet, kütle içinde iken artık ayrı bir fert olmaktan çıkmış, düşüncelerinin, heyecanlarının, hareketlerinin mahiyetini tayin eden artık kendisi değildir, bunların karakteri içinde bulunduğu topluluğun, kütlelenin umumi karakteri tayin eder.

Bu fikir esas itibarıyla doğrudur. (Esa itibarıyla kaydı koyuyorum, çünkü burada bile her yerde istisnasız bir surette cari olan ferdi farklar meselesi gözden kaçırılır). Yalnız bu doğru müşahedeye istinat ederek eferdi psikoloji ayrı kanunlara tâbidir, kütle psikolojisi ayrı kanunlara tâbidir demek yanlışdır. Her iki vaziyet içinde düşünme, heyecan ve hareket tarzları birbirlerinden ne kadar farklı olursa olsun insan fert olarak da, kütle içinde de aynı psikolojik kanunlara tâbidir. Tabiiyat içinde ayrı, laboratuvar içinde ayrı, endüstriye tabikinde ayrı tabiiat kanunları olmadığı gibi... Farklı hâdiseler, farklı teşahhürler, âmillerin farklı olmasından ileri gelir. Bu yazıda maksudumuz Le Bon, Durkheim, Ross ve Freud gibi mütefekkirlerin kütle ruhiyatlarını gözden geçirmek, bunların tenkidine geçmek ve bundan bir netice çıkarmak değildir. Bunları yalnız misal olarak zikrettim.

Dünyanın şimdiye kadar görülmemiş bir derecede karışık vaziyette bulunması, ruhiyatçı içtimal meseleleri ön plana aldığını; bunları, yalnız kütüphane içinde, masa başında değil, mü-

şahhas bir surette hâdiseye cereyan eden ve yerinde araştırılmasına saik oluyor. Nitekim 1936 senesinde Amerikan ruhiyat cemiyetinin senelik kongresinde münhasıran propaganda ruhiyatı, grev ruhiyatı, patron - işçi münasebetleri gibi kütle ruhiyatını yakından alakadar eden günün içtimal meselelerini tetkik etmek üzere kuvvetli bir komisyon kurulmuştur, aza olarak bu komisyona bu sahalardaki araştırmaları tanıtmış âlimler seçilmiştir. Kısa bir zaman içinde bu komisyon Amerikan ruhiyat cemiyetinin en kuvvetli ve verimli şubesi haline gelmiştir. Bilhassa o zamandanberi içtimal ruhiyatı ilgilendiren meseleler üzerinde birçok kıymetli araştırmalar ortaya konmuştur. Meselâ Yale üniversitesi profesörlerinden Leonard Doob'un Propaganda adlı araştırması propagandacıların insanları kütle halinde su veya bu yola nasıl sevk ettiklerini göstermesi itibarıyla bu sahanın kıymetli bir eseridir. (*)

Bu eserler arasında profesör Hadley Cantril'in araştırması bozgun psikolojisi bakımından bizi bilhassa alakadar eder.

Cantril, Princeton üniversitesinde içtimal ruhiyat profesörüdür. «Propaganda enstitüsü» nü (Institute for propaganda analysis) kuranlardan biridir. İki sene evvel bu enstitünün reisiğinde bulunmuştur.

Cantril'in bozgun araştırması bizi bilhassa alakadar eder. Çünkü bir bozgun vak'asını zamanında yakalamış, objektif usullerle araştırmış, neticeleri sıkı bir statistik muamelesine tâbi tutmuş, vardığı neticeleri, parlak masa başı tahminlerine değil, bu müşahhas mütalâra istinat ettirmiştir.

Vak'ayı kısaca hülâsa edelim: 30 ilkeğin 1938 akşamı Columbia Broadcasting System'in programını dinlemek için radyolarını açan yüz binlerce insan müthiş bir havadisın dehşeti altında kalmıştır. Spiker, Amerikanın müthiş bir istilâya uğradığını bildiriyor. Havadan yerlere meteorlar düşmektedir, bütün hayat membalan ve yaşama vasıtaları elden çıkmaktadır. Manyen yerlerde bütün havayı kesif

bir zehirli gaz perdesi kaplamaktadır. Her türlü mukavemet beyhudedir. Semalardan baskın halinde inen bu istilâ mahiyetini tayin etmek için memleketin belibaşlı rasathaneleri hummalı bir faaliyet halindedir. Resmî makamlar, memleketin bütün kuvvetlerini istilâya karşı seferber edildiklerini, fakat alınan her tedbirin istilâ kuvvetlerini, en hafif tabirle insanı hayretten donduran vasıtaları ve sürati karşısında nâfile olduğunu bildiriyor.

Radyoda birbirini teyit eden bu haberler, üzerine yüz binlerce insan, karıştıkları tehlikenin dehşeti içinde isteri nöbetlerine tutuluyor. Kadınlara uyuyan çocuklarını kucaqlayıp sokağa dökülüyorlar, aile babaları karlarını, çoluk çocuklarını, ellerine geçirdikleri birkaç bakanı ve yastık ve biraz yiyecek ile otomobillerine dolduruyorlar, surlarını kaybetmiş bir halde tutunabilecekleri bir istikamette delicesine otomobillerini sürüyorlar. Ağlayanlar, çirpanlar, vedalaşanlar var, son hayat dakikalarının tam teslimiyeti ile dua edenler var. Hayatları zaten felâket ve acı içinde olduğundan, sefaletlerinin son dakikalarında bütün diğer insanları görecek zehirli bir felâket uğradığını görebek zehirli bir hincim verdiği bir hazla ölümüne hazırlananlar var.

Hakikatte bu bir radyo piyesidir (1). Son derecede realist bir tarzda temsil olunmuş bir piyesdir. Piyesin mevzuu merihillerin dünyayı istilâsıdır. Merihiller, teknik vasıtalar bakımından dünyalara nisbetle kat kat üstün olarak temsil olunmuştur. Radyoda piyes başlamadan evvel bu istilâ sahnelerinin bir piyes'ten başka bir şey olmadığı bildirilmiştir. Fakat piyes başladıktan sonra radyolarını açanlar tabii bunu duymamışlar, oyunu havadis olarak dinlemişlerdir.

Hâdisenin esasında yangın gibi, vapur batması gibi, bir memleketin bir düşman tarafından istilâ olunması gibi hakiki bir tehlike olmadıkça halde buna bozgun diyemeziz. Çünkü yüz binlerce insan, önüne geçilmesi büyük bir tehlike karşısında kaldığını hissetmiş, dehşete kapılmış, kurtulmak için çarpınmaya başlamış, surunu kaybetmiş bir halde hareketlerde bulunmuştur.

Kendilerini klasik zümrede gören bazı kültür kaşerlerinin katmerli bir istihza edasile söyleyebilecekleri gibi bu bezgunu yalnız Amerikan safilliğine atfetmek doğru değildir. Çünkü yüz binlerce insan kendini hakiki bir tehlike karşısında hissetmiş, deliye dönmüştür.

(Devamı 14 üncü sayfada)

(*) Hadley Cantril — The invasion from Mars, A study in the Psychology of Panic.

Princeton University Press 1940,

USTAV

TREN

Tevfik Fuad

Tren hattı, bir tesadüf eseri olacak, İğneçik köyünün az ilerisinden geçerdi. Bütün gün sessiz, kapalı duran dört tarafı çiçeklerle bezemiş istasyon binasını tren, yirmi dört saatte, bir lâhza için, kıvılcıma, buhara ve sese boğarak geçip gider ve İğneçik dağının oyunağuna dalardı.

İğneçik tarlalarında çalışan köylüler, trenle kanaksız gözlerle bakarlardı ve onu, kendilerine bir şey getirmeye evlerinden bir şey götürmez süs gibi bir şey sayarlardı. Yalnız ona bakmamızlık edemezlerdi. İki elleri kızıl kanda olsa hayran hayran onu seyretmeler ve kayboluncuya kadar gözleriyle takip ederlerdi. Tren geçenken sapanı kovanın öküzlere varıncıya kadar, İğneçikde her şey dururdu. Beygirleri aheste revan giden, kuşları bile tembel tembel uçan köyde tren, zararsız bir kasırga, bir fırtına gibi gelip geçerdi.

İğneçik rençperleri için tren, tavşan tersi gibi bir sevdi: ne kokardı ve bulurdu.

Yalnız köyün ihtiyarları her nedense şimendifere bel bağlamış vaziyetler takılmırlardı. Bu alâka, rivayete göre, demiryolunun inşasının kalan bir hastalığıydı. İhtiyarlar yol ilerisinde çalışmışlar, ekersini müteahhitin alacağı kalmışlar, belleriinde pulları solmuş, yazıları okunmaz kâğıtlar saklamışlardı. Bu ihtiyarlar trenin bir gün er geç bu borçları kendilerine ödiyecek adamı getireceğine kanidiler. Zamanla bu kanaat itikada ve itikat da imana inkılâp etmişti.

Köy çocukları için tren istasyonu binası için yaratılmış, pırlı, pırlı yanan raylar bu bina uğruna döşenmiş, dağın oyduğu bu bina sayesinde açılmıştı. İstasyon denilen bu bina olmasa tren oradan geçek miydi?

Çocuklar bu binaya hürmet ederler, bahçesine hayvanların girmemesi için ödene geldiği kadar şayret ederler, etrafındaki duvarlara resimler yapmazlar, civarına aptez bozmazlar, penceresinin camlarını sapan taşıla kırmazlar, üniformalı sakinleri önünde elpençe divan dururlar ve ekseriya onlara yemiler, meyvalar getirirlerdi.

Kundaktaki çocukları uyutmak için İğneçik kadınları trenin masalını, evire çevire bin bir şekle sokma, tokla anlatırlar ve çocuklar buharlı, kıvılcıklı güzel rüyalar göverek uyurlardı.

Evvel zaman içinde İğneçik köylüleri istasyon binasına girmişler, rayları açıp kayayan pırlantalı çarklara ellerinde dokunmuşlar, hattâ, tık tık yapan telgraf manipulesine parmaklarını sürmüşler, sonra davullar zurnalarla yeşil, kırmızı, mavi, beyaz, sarı, mor renkli ipekle bayraklarla gelin gibi süslenmiş altından trenin kızgın ötesini, berisini çümüşler, zümrütten tekerleklerine kurban edilen koyunların al kanlarını aktırmışlar, etler kızartmışlar, pilâvlar pişirmişler, oyunlar oynamışlar, kırk gün bayram etmişler ve kırkını gün o treni İğneçik dağının oyunağuna kapatmışlardı. Bu gelip giden trenler hoynat trenlerdi. Yaramazlık yapmazlarsa, güzel, güzel uyuurlarsa dağı için kapatılan zümrüt ve altından olan o tren, gümüş raylar üzerinde kayarak, İğneçikçe kadar gelecekti.

Bu güzel hikâyeyi dinleyen çocuklar gözlerini yumarlar ve rüyalarında masaldaki treni görürlerdi.

İğneçik köyünün tarihi eskiydi. Trenden evvel başlardı. O eski zamanlarda İğneçik doksan haneklik bir köyüdü. Hansız, kahvesiz, camisiz doksan küçük kerpiç evli, yabancıların uğramadığı, yolcuların bile geçmediği, top-rağı bile bereketli olmayan bir köy. Ekinleri diz boyunu geçmezdi. Herkes kendi yağı ile kavrulur, kendi mahsulü ile geçinip giderdi. Herkesin ufak bir tarlası, bir çift öküzü, birkaç koyunu vardı.

İğneçik Şehitlik tabiri edilen avuç içi kadar küçük bir mezarlığı da vardı. Gücenen buraya gömülürdü. Orada hiç kimse dua bilmezdi amma ölüntün namazı kılınırdı. Muayyen bir imanı yoktu, fakat başına sarıya saran imam-halk vazifesini kusursuz yapardı.

İğneçik tarihinde hiçbir lâle devri kaydedilmedi, fakat, hiçbir patrona Halil vak'ası da olmadı. Yalnız İğneçikçe tren geldi çarpı ve geçti.

Tren, İğneçik dağına vardı. Bakir yollarını bozdu ve tarihinin seyrini değiştirdi. Ardi ardına hiç şaşmadan geçen cumasız, pazarsız günlerini bozdu. Şehirden geldi ve şehre gitti. Ömürlü dolu katarlarla, yataklı ve lokantalı vagonlarla, bir takım süslü insanlarla dolu geçti. İğneçiklileri sevindirdi, güldürdü, bir çocuğu çiğniyerek ağlattı, hastalarını aldı, götürdü, iyi etmedi amma kadavralarını da zeri getirdi. İstasyona kapalı sandıklar yağdı, açmadan alıp götürdü, zaman geçti ve İğneçikte dört kişiden maada hiç kimse bir şey anlamadı, ne olduğunun farkına varmadı. Ölenler öldü, doğanlar büyüdü, ihtiyarlar kenarlarında uyusup kâğıtları ve İğneçik bir kaç köyü daha dünyaya gettirmek tapı manstıla İğneçik oldu.

Trenden evvel İğneçik köylülerinin hiç birisinde iki çift öküz bulunmazdı,

fakat birbirlerine ne fakir ve ne de zengin dedikleri vardı. Herkes isimle çağırılırdı. Lâkap takmak isim benzerliğinden doğmuştu. Meselâ; Kömüşün Hasan ile Pınar'ın Hasan dedikleri zaman bir Hasanı Kömüşe diğerini de Pınara benzettilerinden dolayı bu yolda çağırılırdı. Hasan Pınara nasıl benzerdi? Orası pek belli değildi amma İğneçikliler benzetirlerdi.

İğneçik köylüleri ilk önceleri tren yolcularına mevsimine göre meyya, su, ayran satmayı âdet edinmişlerdi. Böylelikle akmasa bile ceplerine bir şeyler damlardı. Fakat bir gün, mühim bir gün, tren mutadı hilâfına İğneçik istasyonuna 12 saat geçmişti. İğneçikliler on iki saat getirdikleri meyvalarının, sepetlerinin ve testilerinin üzerinde uyuklaya uyuklaya beklemişlerdi. Safakla tren İğneçikçe varmıştı. O gün İğneçikliler arasında bir rekabet baş göstermiş hepsi sevelerinin çıktığı kadar «Armut, hanıya armut. Ayran, buğ gibi ayran. Su, aşlama su.» diye bağırma başlamışlardı.

Hepsi ellerindekini bir an evvel satıp köye dönmek istiyorlardı. Pencereleden uzanan gözleri çapaklı bakışları mahmur insanlara bir kaç dakika içinde satmak, onlardan mümkün olduğu kadar bir şey koparmak istiyorlardı. Müsteriler aldıkları alıyorlar, sepetleri kaptıyorlardı. Biraz daha böyle devam etse İğneçikliler getirdikleri bütün mallarını satacaklardı.

Fakat birdenbire bir şeyler olmuştuk. Sımsıkı kapalı, üzerlerinde acayip yazılar ve vagonun birinin penceresinden kocaman bir insan kaçmıştı. Bir kaç İğneçikli onu müşteri sanarak koşmuşlardı. O adamın saçsız kafası kıpırlık olmuş, gözleri dönmüştü. Küfürler ederek bağırıyordu. İğneçiklilerin anasına, avradına sövmüyordu amma:

— Bu ne kepezelik... Dağtın şunları... Uykü daha uyunmuyor... Bu çektiğimiz ne?

Diye dik dik söylüyorlardı. Bunun üzerine trenden zaptiyeler inmişler, bütün İğneçiklileri dağıtmışlardı. Satıcılar birbirlerine acayip bakmışlar ve derhal uzaklaşmışlar, istasyon memuru telaşlanmış, zaptiyeler bir şeyler karalamıya başlamışlardı.

İste o günden sonra İğneçiklilere meyya satmak yasak edilmiş ve istasyon menuruna da İsten el çektilirmişti. Rivayete göre medeni köylerde bu vullu alışveriş yapılmaz, vagonlardaki büyük insanların uykusu bozulmazmış.

İğneçikliler o günden sonra trenle küsmüşler, bağırmaıya tövbe ederek küçük dillerini yumuşlatmışlar ve geceleri tren didiğiği ötüklük uykularından uyanmayı âdet edinmişler ve birçok de-

falar da o saçız adam gibi küfür etmeye başlamışlardı. Bu hâdiseden sonra İğnecikliler artık trenle ehemmiyet vermeyiye başlamışlardı. Yalnız uflya pufluya geçişin, havada acııp bir kuşa bakar gibi seyretmeler ve ondan hiç bir şey beklemezlerdi.

Tren İğnecikten geçmiye başladık-tan sonra, sık sık treni beklemesine izafeten İstasyonlu lakâbile anılmıya başlanmış olan İğnecik'li Ömer, bir bakkal dükkânı; yine haftada bir şimendifere atlayıp meçhul Diyarlarla gidip geldiğindenberi Vagon isimle çağırılmıya başlanmış olan İğnecik'li Fevzi bir kahve açmışlar ve ilk olarak bu iki şahış köyde sivilmişlerdi. Onlardan sonra, raylara baktığından dolayı İğneciklilerin kara sevdaya kapıldığını zahip oldukları Kavak Ahmet, bir kaç defa vagonlara sandıklar, küfeler yükledikten sonra tarla alışverişine başlamış, bir iki ev yaptırmış, paralar ikraz etmiye kadar varmıştı. İğnecikliler para ikraz ve istikrazının ne demek olduğunu trenlen sonra öğrenmişlerdi. Evvelce para ile yalnız gaz ve tuz alındığını bilirdiler. Tarlanın para ile satın alındığını duydukları gün afillanmışlar-dı. Kavak Ahmet onlara yeni yeni bir şeyler öğretiyordu. Onlara para veriyor ve bu para ile bol gaz ve tuz alabileceklərini söylüyordu. İğnecikler paranın yüzüne dayanamyorlardı. İçlerinde bir eziklik duyuyorlar, alıyorlar, kâğıtlar imza ediyorlardı. Sonra aylarca semtlerine uğramayan Kavak Ahmet bir gün kapılarına döküp aldıkları parayı hemen iade etmelerini istiyordu. İğnecikliler Kavak Ahmedin bu hareketine akıl, sır erdiremiyorlardı. Müsaade istiyorlar, ceplerini yokuyorlar-dı. Sonra anlayamadıkları bir mesele de, borca aldıkları para yekünunun iki misli oluşu idi. Yirmi lira alsalar sekiz ayda kırk lira oluyordu. Sonra o yumaşık yüzü Kavak Ahmet zorba kesiyordu. İğnecikliler allem ediyorlar, kallemediyorlar, Kavak Ahmedin sert kalbini zor yumasatbiliyorlardı. Alacaklı: «Bu seferlik yaparım ama, bir daha kat'iyen dostluk, hemserilik dınlememş deyip borçlulara yeni bazı kâğıtlar imza ettirdikten sonra gidiyor-du.

Altı ay sonra borç para üç misline çıkıyordu. Borçlu İğneciklilerin yine kapısını kalkan Kavak Ahmet artık ka-ya gibi sert bir insan oluyordu. Bir iki gün ayak diriyor, parayı istiyordu. Red cevabı ile karşılaşınca derhal trenle atlayıp gidiyordu. Köylüler o gün ferah bir nefes alıyorlar, trenin arkasından taşlar fırlatıyorlardı.

İki gün içinde Kavak Ahmet kolları çantalı, yüzleri soluk insanlarla İğnecik'e geliyordu. Bu insanlar borçlunun

başını, bahçesini, tarlasını geziyorlar, gözüklerini takip bir şeyler yazıyorlar, kazıklar çakıp seritlerle toprakları öl-çüyorlardı. Borçlular bu yabancı insan-lara ayrılar ikram ediyorlar, mevsi-mine göre önlerine meyvalar seriyor-lardı. Bu insanlar yürüyorlar, içiyorlar, fakat yüzleri bir türlü yumaşmıyordu. Yabancıların ne olduğunu bilmiyen İğnecikliler bu adamların yüzlerinin ne için gülmediğine akıl erdiremiyorlardı.

Nihayet haftalar geçiyordu. Bir gün atlı borçluya uzun yazılar yazılı, pullu bir kâğıt getirdi. Birkaç gün sonra Kavak Ahmedin yanında çalışan İğnecik köylüleri borçlunun tarlasına, bostanına gıterler, çitleri yıkarlar ve bu topraklar Kavak Ahmedin tarlalarına ekleinirdi. Ancak, o zaman borçlu köy-lü, senelerdenberi sahibi olduğu tarla-sının elinden gittiğini anladı. Fakat inasfı olan Kavak Ahmet, borçluların bırakmaz, tarlalarında çalıştır ve ih-tiyaçlarını asgarî olarak temin ederdi.

Bütün tarlasız İğneciklilerin çocuk-ları, babalarının kütükleri, ehemmi-yet vermiyor gibi göründükleri treni İstasyonda durdurup bütün vagonlar-ını doya doya seyretmek, o simski ka-palı ve ötesi berisi pırlı pırlı yan vagonlarının içlerini görmek merakile yapıp futuşmağa başlamış-lardı. Mektep hocalan tarafından anlatıla anlatıla bitmiyen kitaplardaki trenle, İğnecikten geçen trenin bir olup olmadığını anlamak istiyorlardı. Hal-bukî senelerdenberi tren İğnecik'in İsta-syonunda yalnız birkaç dakika durur, soluk soluğa gelir, nefes bile al-madan hemen kaçardı. Biraz fazla dursa, biraz beklese, onun esrarını çö-zülebileceklerine kanidiler.

Bununla beraber, hergün bilgilerini fazlaştırmak için İstasyon memurla-rına köle oluyorlar, aptesanelerini tem-ziliyorlar, evlerine sular taşıyorlar, yolu beklemeye salonunu süpürüyorlar,

yıkiyorlardı. Fakat memurların ağızla-rından bir şey kaprak mesele idi. Ço-cuklar ümitsizliğe düşmiyerek ellerin-den geleni yapıyorlar ve memurların çenederini harekete getirmeğe uğraş-ıyorlardı. Arasına ağzlarından bir şey kapmayı dahi nimet sayıyorlardı.

Tren yine eskisi gibi hergün muam-malarile yüklü gelip geçiyordu.

İğnecikli Kıvrırcak Üzeyir 18 yaşın-da, Kavak Ahmedin yanında sigirt-maçtı. Hayvan güde güde kafası uyan-mış, yaşadığı toprak üzerindeki insan-ların birbirleriyle olan münasebetleri hakkında kabataslak ve kendine göre fikirler edinmişti. İğneciklileri ve ü-mumiyyetle insanları göttüğü hayvanla-ra benzetir ve çobansız sürü olmaz derdi. Çobanı Allahla benzeten Üzeyir yavaş yavaş kanaatini değiştirmiş, İğnecik'in topraklarına ve insanlara sahip olan Kavak Ahmed'i çobana kıyas et-mekten başka çare olmadığını farket-mişti. Fakat zamanla bu noktada fikri takılmıştı. Kavak Ahmet de diğer İğnecikli tençerler gibi aynı yerde doğ-muş, aynı etlen, aynı kemikten bir a-damdı. Nasıl olur da İğnecik köylüle-rini güderdi? Bir öküzün bir öküzü gü-ttüğü görülüş şey miydi? Sonra Üzeyir biraz daha derin düşünmüştü. Ka-vak Ahmet zengindi Zenginlik. Üze-yir, erişilmez, anlaşılmaz, halledilmez bir dava, bir sırır ilâhi gözüktüverdi. Fazla ileri gitmiyerecek bu meseleyi kur-calamamağa karar verdi.

Üzeyir küçükkken, diğer köy çocuk-ları gibi İstasyon ve tren meftunu idi. O da İstasyon binasının işlerini görmü-yü ve trenin muammalarını halletmeğe uğ-ramıştı. Doğusu itibarile arkadaşları-ndan daha gözü pek olduğu için bir gün trenle, kimseye görünmeden girmeye muvaffak olmuş ve bir ilerideki İsta-syona kadar gitmişti. Sonra Üzeyir köy çocukları arasında tren mütehassısı o-larak nam kazanmıştı. Fergon ve ya-gonun ne olduğunu, ne işe yaradığını, frenlerin nasıl harekete getirildiğini, lokomotif bacasının ne için duman ç-kardığını, hattı rayların ek yerlerinde ne için aralık bırakıldığını da bilirdi.

Fakat zamanla ve yası ilerledikçe Ü-zeyir de, İğnecik'in tarlasız reneber gi-bi treni kamışamış, fakat kendisini ta-mamen lokomotiften sıyrınamamıştı. Fırsat düştükçe demiryollarına bakar durur ve her nedense içi garip garip ez-zilirdi. Rayların tatlı bir gidişi cana ya-kınlıydı, hattı kıvrılış, gurbeti hatırlatan bir kayboluşu vardı.

Üzeyir rökamların sırrını bir gece çözüvermişti. Kavak Ahmedin ağılın-da uykusu kaçmış, açık havada, kırıl-r-

(Devam 14 üncü sayfada)

hurra

I

Hurra - Hurra.
Yazırındeyiz mezarların
Yeşermiş ağaçlar etrafımızda
Hurra - Hurra
Dön hayat kudretinle bütün
Kolların aç, sıra
En tatlı bakışınla gül
Raksuna başla

Kemal ÖZKAN

PUSTAV

Köylü meselesi memleket için içtimal bakımından günün en mühim meselelerinden biri olarak telâkî edilmiş, köye ait şiirlerin uyandıracacağı alâka çok büyük. Nihayet bu gün içtimal meselelerimizle san'at birbirine bağlanma temayülünü gösteriyor. Nihayet san'atkarlarımız realite içinde san'at muvazzenelerini bulmak üzere dilerler.

Fakat bahsedeceğimiz hâdisenin mâhiyeti bambaşka; ismarlama bir fikir ve muhakeme iklimine uymak istiyen gene ismarlama ve sahte bir sanat hâdisesi; muhayyel köy hayatına dair girler.

Zola'ya kadar, san'atkarların köy hayatının dışında kalarak, yazdıkları yazılar, sun'illigini hiçbir zaman kaybetmemişti.

Meçhul kalmış köy hayatı ve istra-bu, şehirlü endişesiz, huzura malik bir diyar olarak, gözükmiştir. Pastorallerle Rönesansın, ilk olarak tanıdığı Théocrite, çobanların aşklarından başka anlatacak şey bulamamış...

Virgile zamanının içtimal meselelerini «Georgiques» lerinde ortaya koyduğu zaman, köy hayatının sadeliğini, güzelliğini ve saadetini anlatıyor, şehir hayatını takbih ediyor. Daha yeni zamanlarda, bu nevi edebiyat, gömle fevralık veren bir pazar gezintisi mâhiyetini şamıyor.

On altıncı asırda Pastoral, nevinin gördüğü rağbet bundan dolaydır. İtalyadaki Rönesans prenslerinin eğlenceye düşkün muhitinde, zamanın en büyük şiirlerinden olan Tasse şöretini «Aminoto» suna medyundur. Samazanın «Arcadia» sı, Guarini'nin «Pastor Fidosus» Rönesansın en çok rağbet görmüş eserlerindedir. İngilterede o zamanlar, zevki selim bu yapmacık edebiyatına mukavemet ediyorsa da Kraliçe Elisabeth devrinin saray sakinleri ve bütün İngiliz burjuvazisi kendilerini bu eğlenceden mahrum edemiyor. Spenser 1579 da yazdığı The Sheperd's Calendar bu nevin en mühim nümunesi-lerindedir.

Fransada Catherine de Medicis, ve I inci François ile İtalyadan modası, getirilen «emusement de la cour» saray eğlencelerinin en mühim unsurunu Pastoral teşkil ediyor.

On yedinci asrın başlarında en çok şöhet bulan eser Honoré d'Urfenin «Astrée»'sidir; ve çoban aşkıdan bahsediyor. Fakat Urfé'nin Çobanı, on yedinci asır, şehirlü münevverinin, hissiyat, düşünüşü tavır hareketini bütün hususiyetini tasvir; sade köylü tipi ile alâkası yoktur. Zâten bütün Pastoralleri klişe bir mevzu ve klişe tipler teşkil eder: Bir çoban kızına, bir zengin Chevalier aşkını, çoban kızını âşude hayatını, sade ve iyi nişanlı çobanı, ona her saadeti ve refahı temin eden, chevalier'ye tercih eder. Ekseriya Pastoral, çobanın

Sahte Köy edebiyatı

Yazan: Osman Cem

chevalier'ye karşı kahramanlıkla biter; yahut ta çoban kızını onun seven çobana uzun zaman naz eder, bitmez tükenmez entrikalardan sonra, tabiatın kucağına mesut olurlar.

Biliyoruz ki Fransada, on yedinci asırda edebiyatın bir iki siması müstesna (La Fonatine gibi) tabiatla hiç alâkası yok. Mücerret ve zihni bir hususiyeti olan bu edebiyat ahlâkî meselelerle uğraşiyor; tabiat mefhumunu insanın tabiatında arıyor «Nature humaine, malzemesinin insanın ruhundan alıyor, «psychologiques» bir edebiyattır. Bu devrin adamı «honête homme» tipidir; yâni, umumi surette her malûmata vakif, biraz dinden, biraz ruhahur, mükemmel şâlon adamı; fakat her şeyin fevkinde, «homme de raisons» yâni aklı selimi, muhakeme etme kabiliyeti yerinde olan. Devrin en büyük ve şaheserlere temel teşkil

laştırılmak gayesiyle, kolayca bulunmuş sahte bir tabiat dekoru içinde, saray lâtifeleri yapan süslü çobanlar arasında vaktini geçiriyor. On yedinci asrın adama için, ve san'atkar için böyle sun'î bir havaya intibak etmek güç bir şey değildir... Zâten «classiques» edebiyatı sun'î çevrelerle yerleşmek için ta rönesanstanberi çabalıyordu.

«Conventionnel» fakat kadim edebiyattan gelen her şeyi kabul ediyordu. Tabii Boileau gibileri tabiat kanunlarını aşan bu fazla «Conventionnel» e karşı isyan ettiler, fakat bu tarz her şeyi râğmen yaşadılar.

On sekizinci asra kadar köy ve tabiat modası devam etti. Ondan sonra bu modaya yeni bir unsur ilâve oluyor, J. J. Rousseau ve onun tabiat aşkı, ki bu Romantiklerde hadi drecisini bulmuştur.

Rousseau'nun, tabiat insanı doğusunda iyi olarak meydana getiriyor demeside, bütün içtimal meseleleri halledemeyip, onlardan kaçmak istiyenler ormanlara kaçıyorlar! Artık bütün, inleyenler, sızlayanlar bir tabiat lâkürdisini tutturuyorlar... Avrupa'nın romantisme denilen sinir buhranını, tabiatla tedavie uğraşıyorlar.

Bunların verdiği intibâ Pastoralerinden pek az farklı idi, eğilim tabiat ve tabiatla yaşayan adam keşfedilmemişti. Romantikler ancak, plâstik olarak tabiat keşfedebildiler. Onun ilâve âleminde, onlar bu âlemin karşısında birer edebiyatçıdan başka bir şey değildi.

Bizde edebiyatta Tanzimat inkilâbını yapanlar, memleket Avrupadaki edebî neviler meyanında Pastoral, köy ve tabiatla kaçış nümunesi vermek istedikleri. Rönesans san'atkarlarının, Theocrite veya Virgile'i taklit ettikleri gibi bizde de hakikî köylü ile, köylü edebiyatı ile, folkloru ile, hiç alâkası olmayan ve sadece «Avrupada bulunan bizde de bulunmuş» zihniyeti ile yazdılar:

Bir zamanlar karargâhım idi,
Bedeviler gibi beyabanlar.

Belde halkında görmedim hayfa,
Gördüğüm ünsü vahşette.

Bedeviler sükkünü rahatta;
Sürdüğü dama gamelem safe,
Beledi mutfağı esiri cefa;
İntiş âleminde zahmette.

Acaba Hâmit şehirden uzak oturan-

Gelecek sayıda

Büyük Psikolog Pavlov hakkında

Aydın Cankardeş'in

Çok kıymetli bir etüdünü
bulacaksınız

eden şahsiyet, Descartes'in «Rationalisme» i La Fontaine, Molière, Racine, Boileau'nun eserlerine damgasını vurmuş, onlardaki «realisme» bu rationalisme kaynağından fıskırması.

Fakat buna rağmen günlük edebiyatı Pastoral teşkil ediyor; Racine'in tiyatrosunda yaratılan hırâ âleminin, siddeti ve derinliği yanında, sahte aşk nümunesini, sun'î çoban kızlarının çarkı ve cilvelerini seçirciler dinliyor ve istiyor. Molière çok zaman Versaille ahalisine kendini aşkılatmak için, eserlerinin başına veya sonuna Pastoraleri hatırlatan «ballets» ler ilâve etmek zaruretinde idi.

Görülüyor ki Pastoraler sade müayyen bir zümrenin eğlencesini temin eden bir edebiyat nevidir. O zümrenin, rasyonel âlemden bir kaç saat için uzak-

Namık Kemal

Yazan: L. Erişçi

(Başvı evvelki sayıda)

NAMIK KEMAL HAKKINDA FIKIRLERİN MEMBA, MAHIYET VE KIYMET DERECELERİ

Namık Kemal hakkında yazılar makale ve kitap olarak vehleten geniş bir mikyas göstermektedir. Fakat bu tennevü, hareket noktaları tesbit edilince bazı telâkki tarzlarının veya birkaç edebi cereyanın içinde toplanmaktadır.

1 — Bizde uzun müddet hâkim olan romantizm cereyanı içinde evvelâ Recaizade Ekrem **Talimi Edebiyat** ında edebiyatı cedideye ait bütün misalleri Kemalden almış; Ebüzziya **Nümune Edebiyat** ında Kemale «Şinâsiden sonra en büyük edibimizdir» payesini vermiş; Mustafa Reşit **Müntehabatı Cedide** 'nde en çok sayfaları «edibi şehir Kemal Beyefendi» ayırmıştır. Abdül-

ların hangi âlemde, ne yaptığını, ne yaşadığını hiç düşündü mü?

**Biri endişeden aman bulmaz,
Biri endişeye zaman bulmaz.**

Abdülhak-Hâmit (Sahra)

İşte köy edebiyatının şimdiki kadar vermiş olduğu eserlerin (Zola ve bir iki realist müstesna) en tipik bir nümunesi.

Son elli senedir türeyen ütopik ve muhayyel bir âlemin «Köycüs» şairlerinin yazılarında bir yenilik görülmüyor. Hakiki folklor edebiyatından ve hakikaten köylüyü anlayan müstesna birkaç şahsiyetten bahsetmiyorum.

Sahte köyçülük veya tabiatla aranmayan sadet, edebiyatçılıksa çerçevesini aşmadıkça onu, Rönesans ekâbirini veya Büyük İhtilâli yapanlar gibi akıllanmışlara bile nâfile... San'at hâdisesi olarak bugün kabul edilemez.

On yedinci asrın adamı köylünün dertini sadece çoban kızına olan sevda olarak kabul edip, onun ıstırabını belki de kasten tecrit etmiştir.

Bu şehir harici hayatın topiğine ve sahte saadeti şimdiki tennevî derlere deva olarak gösterilmek isteniyor.

Şurası muhakkak ki şehir realitesinin müşkül ve cefasından kaçmak isteyenler, kendi kafalarında kurdukları derli dertsiz köylere, kaçıyorlar. ve o kötü şehirleri okumak derdini de zavallı şehirlere bırakıyorlar. Hiç birisinin köylüye o şehirleri götürmek cüretinde bulunmayacağı muhakkak değil mi?

Osman CEM

halim Memduh ise **Tarihi Edebiyatı Osmanîye** 'sinde Kemal için «şurşidi efkân edibanelerinde tahlihi elvana kudretimiz yoktur» demeye varmıştır. Bütün bunlar 1296 - 1306 arasında, yani Kemal daha ölmeden ileri sürülmüştür. Aynı esrîden hareket eden monografilere gelince Ebüzziyanın **Namık Kemal** 'inden sonra Faik Reşat **Edibi âzam Namık Kemal** 'i, daha sonraları bilhassa Süleyman Nazif **Namık Kemal** 'i iki dost'u Ali Ekrem **Ruhu Kemal** 'i ve **Namık Kemal** 'i, nihayet bir neoromantizm peşinde olan Necip Fazıl **Namık Kemal** 'i neşretmişlerdir (11)

2 — Halbuki bizde romantizmin istihlâf ettiği pek zayıf bir klâsizm tekevvin etmiş bulunmakta idi. Bu cereyan içinde bilhassa Naci ve İbrahim kitap ve makalelerinde Kemalin multelif kaide ve lisan yanlışlıklarını gösterip durmuşlardır.

3 — Diğer taraftan 1880 - 1890 arasında vuzuha doğru giden, bizdeki natüralist cereyan romantizme beraber **Namık Kemale** de lâkayit kalamamıştır. Beşir Fırat zaman zaman Kemalin ilmi ve şenî bir zemine nazara düştüğü garabetleri ortaya koymuştur. (12)

4 — Oluğca kuvvetli reaksiyoner bir romantizm karşısında yarım kalmış bir natüralist temayülden sonra Osmanlı edebiyatı tekrar ilimden uzak bir plâna düşer. Modern cereyanların mütenevvî ve dejeneré istikametlerine sürüklenir. (13).

Bu devrenin başı olarak 1895 de Serveti Fünunda yapılan neşriyatı ele alırsak, orada görmek kabilirdi ki Kemal artık bir müstehasedir. Filhalikâ o tarihten bugüne kadar müteaddit cereyanların mümessilleri Şahabettin Süleymanın âdetâ formüle ettiği görüştene öteye geçememişlerdir: «İtiraf etmeliyiz ki Kemal Bey bir sanatkar, bir sair, bir rimancı olmak itibarile vasat dercede bir şahsiyettir. Bir münekkitt olmak itibarile hiçtir. O halde Kemal Beyi yükselten bu kadar büyük kuvvet, dehaet nedir? Buna cevap verilmez lâzımgelir» - diyor, **Tarihi Edebiyatı Osmanîye** 'sinde Şahabettin Süleyman-ındaki vatan fikridir.

Kanaatimizce bu sema, politik plâformlar namına yapılan bazı gayretler ilâve edilirse tamamlanmış olur. (14)

Doğrudan doğruya bir cereyana maledilemez görünen monografik neşriyat

ta gelince, bunların bir kısmı seri ve külliyat halinde hazırlandı için kuvvetli bir araştırma lüzum görmiyerek eski romantik müelliflerinin kemiyet ve malzemesine bağlanmışlar ve Namık Kemalî bir taraflı göstermekte devam etmişlerdir. (15)

Ancak son senelerde Kemal hakkındaki fikirlerin enfüsülüğünü, yanlışlıklarını, sevginin söyletiği şeylerden ibaret olduğunu görebilen bazı yeni araştırmalar yapıldıysa da bunlar ya metodolojik veya malzeme bakımından maalesef zayıftırlar. (16)

Edebiyat tarihlerinde ise; İbrahim Necmi ve İsmail Hâbib aşağı yukarı Recaizadeden ve Ebüzziyadan gelen fikirleri inkişaf ettirmişlerdir. Kemalin «eslaf ve ahâfın fevkinde müstesna ve mucizenimâ bir mevcudiyet, yahut «devs» olduğuna kemali ciddiyetle ortaya atılmışlardır. Ağâh Sırrı da Şahabettin Süleymanın fikirlerini tekrar etmiş. Mustafa Nihat mütereddît ve daha ziyade tarih ve bibliyografik çerçevede kalmıştır. Ahmet Hamdi gayri vâh, Ali Nihadın fikirleri ise birbirini tutmamaktadır. (17)

Nihayet gerek evvelki ve hele son ihtifâde söylenilen sözler, gazete ve mecmualarda yapılan neşriyat pek serbest bir karakter arzietmekte ve ekseriyetle bir taraflı vaziyete düşmektedir. (18)

(Sonu var)

İKİ DAĞ

İki dağ vardı;

Karşı karşıya,

Göklere doğru dim dik!

Birinin karlı gövdesi, başı;

Birinin dört yanı yalnız kaya...

Hem de çakmak taşı.

Bulut kayalarım,

Gönes karın alvende

Birer oyuncak...

Ne kış,

Ne yaz,

Ne de çatlak gırtlaklarla

Hırçın hırçın tepinen poyraz...

Tek bir çakıl yerinden oynamadı.

Yalnız yarlardan yuvarlanan

Kuduz seller,

Toz koparamadı.

Mustafa SEYİT

Yağmura dair

Soyun, dökün yağmur! Uzak uykularımızın memleketinden boğan!
Yıkayver yüzünü rüyalarımızın cümlesinin!
Elleri açık düşünen dilencilerin avuçlarına yağ!
Açık hikâyelerle çıplak uykularımıza dökül!
Seni camlarda seyreden tâ gözlerinin içine kadar gülen çocuklar neş'eli;
Şehrin büyük kapıları önünde oturan ihtiyarlar adını anmaktadır.
Alçak pencerelerde soyunan büyük memeli kadınlar yalnız.
Dar haphishane avlularında gezinen hasta mahkûmların gözleri sende!
Büyük evlerin kocaman pencerelerinde haylaz insanlar namına düşünür.
Bir ihtilâl akşamı gibi basver şehri, fethet!

Bir şehirde kadınlar yağmur altında doğuruyorlardı!
Bütün adları güzel çocukların bu memlekette bulunduğunu öğrendim.
Yağmur dolu dudaklar dolduruyordu şehri!
Daha göz göze gelmekle insan gevşeyiveriyordu arzudan!
(Bir tanesinin bacaklarını hâlâ merak ediyorum).
Yağmur için geberiyordu toprak!
Toprağın şehvete geldiğini gördüm, bir sabah vakti!
Kocaman kara gözlü işçiler memnundular sihirden.
Bir sokakta bütün orospular yağmuru ayakta seyrediyorlardı,
Sarı bir ışık altındaki vücutlarına yağmur giriyordu
Sokağa aşuk haylazlık eden delikanlılar mesuttular!
Allahın günü geçen insanlar güzeldiler :
Bağçelere karşı çırcıplak olmuş bir çocuk gülüyordu!
Kirlî yüzlü kızlar göğü şarkılarla doldurmak üzreydiler
Bir memlekette insanlar ilk yağmuru bekliyordu.
Büyük meydanlarda mahzun ihtiyarlar hep birden dua ediyorlardı.
Kızların hâlâ gözleri yerde söyledikleri şarkıları hatırlıyorum.
Bірbirimize daha ziyade sokulup, uyuyup kaldığımız uykular nerde?
İstenilen yerde uykularınızı bölen, rüyalarımızı zapt eden yağmurları,
düşünüyorum.
Kışlarda boyun boyun olmuş askerler yağmuru görüp sevinmektedirler.
Bir şehirden, bir sıgırmaç çocuğunun yağmurdan sıranklam olmuş aşılayış,
hatırında.

Harikulâde çingene kızlarının yağmura bayıldıkları muhakkak!
Balıkların, bütün yaz seni düşünüşlerine ne buyurursun?

Bize uzak duran bütün yıldızları ıslat!
Kuytu limanlarda çalışan ihtiyar denizcilerin hevesli karılarının uykularına
gir.
Büyük binaların cephelerine yatmış haylaz delikanlıların vücutlarını sarhoş
et, ak üzerlerinden!

Geceleri bütün hanları dolduran yorgun işçilerin aklından,
Kocaman kirlî çarşılarıyla şehirler sana balıyor, hatırlarından,

Taşın, toprağın selâmi var, yaktı, boğan yağmuru!

N. İhan BERK

TÜSTAV

Goçen yazımda turne tiyatrolarının küçük bir tasnifini yaparak kendi bün-yelerinin içinde propandama hareketle-rinden bahsetmiştim. Bu defa da yine aynı mevzu üzerinde durarak tiyatro propandasına dair birkaç hâdiseyi tesbite çalışacağım:

I

Tulûat tiyatrosundan bozma bir kahve tiyatrosu grubu banın birine yerleşmişti. Ziyaretlerine gitmiştim. Kartelâclarına merdiven başında rastlayıp patronlarını sorunca şöyle nâra misillî bir sesle hanın ziyannına haykırdı: «Ağabey! Seni soruyorlar... Ben de yuktan çıkmış bulunuyordum. Karsile malzeme başında köfte kıztaran 45 lik adamı; kendilerine patron seçmişledim. Hele meslekdaş olduğumu öğrenince bana daha çok mükrim davranmağa başladı. Eline kıztartığı köftelerden ikram etmek için de hemen sofrayı kurdu.

Altı yedi kişilik tayfasile küçük oda-sında yemeğe oturduk. Oda kapısı a-yaktı. Yemek kokusuna geldikleri zan-nolunan birkaç dilenci, kapının önün-de remisgeçit ettiler. Bizim patron her halde bu halden bizar olamaz olacak ki, haydi tühun, yahu... Hanın kapı-sından dahnca soluğu burada alıyorus-nuz, diye kükredim. O zaman bu âni fevanırın mazur göstermek için komik bir edâ takınarak şu hikâyeyi anlattı:

Efendim... Kardeşim... Vaktile bir memleket keziğe gitmişik. O zaman-lar gençlik. Komik oynardım. O memleketin de dilencisi pek boldu. O kadar ki, banın kapısından dışarı adım attım ki, kendini avuçların içinde yürüyor sanırdım... Bu benim kanıma dokun-du. Bir gece sahnede; serhar (I) karşım-da kırkla döküle yalvarırken, biçim-ledim de: Karşımda buranın dilencisi gibi ne boyun büküyörsün. deyiver-dim.

Alimallah; ertesi gün ortaklık bir dilenci bile kalmamıştı. Belediye hep-sini toplatıp çalıştırmağa göndermişti. Bu haberi aldığım vakit, oh; yarabbi şükür, bizim lâf yerini bulmuş, deyip sevinmişim.

II

İlânı hürriyete takaddüm eden se-nelerde, Beyazıt meydanında, o devrin en meşhur piyesi olan Namık Ke-malin (Vatan ve Silistre) si temsil edi-liyor. Vâzi sahne, piyese ilâveten bir harp gemisinin güvertesini tasvir eden bir tablo göstermek istiyor ve bu tablonun hakikate uygun olarak meydana gelmesini temin için de, o zamana ka-dar tiyatroya ancak bir amatör sülûf gibi intisab olan bahriye zabiterinden Rıza Fazıl tavzif ediliyor.

TİYATRO

ve

Propandama

Yazan; AVNI DİLLİGİL

Temsil gecesi; piyesin sonlarında açılan bu tabloda meydanı dolduran binlerce seyirci; öyle bir galeyana geliyor ve erbabi hamiyet öyle bir hissi vatanıye ile coşuyor ki, Donanma Cemiyeti iane sandıkları binlerce liralık teberri ile dolup taşıyor. O mücessem tablonun ihzarına çalışan (Rıza Fazıl) dahi bu fevkalâde tesir karşın-da o gecedan itibaren mecidüye nişanlı bahriye elbisesini çıkarıyor ve tiyatroya aktör olarak intisap etmişti.

Binlerce seyirciyi bir anda heyecana getiren tablo, tiyatronun bir cüz'ü; sadece plastik unsurlarından ibridiydi. Kitap sayfalarında ve yağlıboya tablolar-da donanmanın celâdetini tasvir eden sanatkâranın resimler, tiyatroyu vasıta edindiği zamanki şu an kadar seyirci-sini gâyesine çekemedi.

Askerî müzede, Canakkale istihkâm-larında düşman filosuna karşı vatanını müdafaa eden kahraman Mehmetçik-lerin, silüetlerle tesbit edilmiş canlı bir tablosu vardı. Aksiyonla tesir yapan bu tablonun karşısında yaşadığımız he-yecanda tiyatroyu hissetmek mümkün-dür.

III

Fransa büyük inkilâbında, mu-hakemeleri görülmek üzere sürülen saray komedyenlerinin (Komedi Fran-sez) bir kısmı idama mahkûm edilmiş. Komedi Fransez tarihinde, mühim bir yer işgal eden selâmeti unumiye komi-tesi reisi, memleketinin o karışık anında, tiyatronun oynıyacağı mühim rolü idrak ederek idam mahkûmü sanatkâr-ların yerine, kendi kellesini tehlikeye atarak dosyalarını imha etmiş. Bu su-retle, o zaman kurulan ihtilâl tiyatrosu; başta büyük trajedi sanatkârı (Talma) olduğu halde temsil edilen eserlerle ye-ni rejimin atmosferini hazırlamakta â-mil olmuştur.

IV

Devlet adamları, tiyatroyu daima halkla devlet arasında bir irtibat cihazı olarak kullanmışlardır.

Ordu, Rusya'da muhtelif cephele-re de hizmet halinde olduğu bir zamanda Napolyon; harbin ve vesaitsizliğin ağır

şartlarına rağmen, Paristen Moskova-ya celbettirdiği Komedi Fransez nizam-namesini uzun uzadıya tetkik edip res-mi bir esasa bağlamak garabetini gös-teriyor. Komedi Fransezin buğünkü e-saslı nizamnamesi Napolyonun Mosko-va hezimetî ânında gösterdiği o garip arzusunun mahsulüdür... Bu hâdiselerle de anlaşılıyor ki; garp siyaset âlemi, ti-yatroyu en müessir bir vasıta olarak ele almakla da ehemmiyetini tebarüz ettirmiş oluyor.

V

Esikden, bizde tiyatro en âdi bir eva-satı maişets gibi telâkki edildiği devir-lerde, sanatkâr da oyuncu damgasını alınımda bir leke gibi taşırdı. O zaman devlet adamları da tiyatroya karşı müşkülpeşent ve alâkasız idiler. O ha-zin günlerin bir hatırasını, bugün ta-kdim edilmiş bir duygu ile halk sanat-kârlarından Muammer şöyle anlatıyor:

O devirde, ben de birkaç kalın ka-falı, mührü ruhsat taşıyan adamları yu-la getirmiştim. Bir türlü temsile müsa-ade etmeyen adamlardı. Kendilerini makamlarında ziyaret ettiğim zaman tiyatrocuyum deyince, ne iş yaptığını sormakta devam ediyorlardı, meslek-ten sayıyorlardı. Ne demektir? Nasıl bir meslehtir ve hâlele icra olunur bir zanaatır diye inat edip beni birbirine göndererek, başlarından savıyor-lardı. Belediyeden zaptiyyeye, zaptiye-den nahiyeye, makam makam doluş-uyorlardı. O memleketle de temsil vermedim diye takdirde başka bir yere gidemeyecek kadar etrils dik. Aklıma bir müzliplik gelmişti. Ya batarsız, ya çıkarız diye düşünmüştüm. Handa ca-ketimin üstüne tebeşirle bir arzuhal yazdım. Tekrar nahiy müdürüne git-tim. Yine ne diye geldin bana deyip çıktıştı.

Korkarak, özürler dileyerek sırtımı döndüm. İstidayı sırtımda okumağa başladım. Ben ecel teri döküyordum. Fakat bir anda kakkahalar atmağa baş-layınca rahat bir nefes aldım. O zaman, efendim, dedim, bizim sanatımız budur. İste siz bile gülyörsünüz. Bir in-sanları böyle güldürür, hoşça vakit ge-çirterek derlerini, gamlarını izleye calırsız. Bu suretle de rızıklarınız diye de klişe cümlelerle ve sırtımdaki arzu-halle diğer makamları da doluşup tem-sil için ruhsat alıydım...

Bu benim hâdiseden sonra, o nahi-ye, meslekdaşlar için bir rağbet yatağı haline gelmişti.

BİZDEN İYİLERİ

Yazan: Yusuf HASKAL

21 Ufak Hikâye

40 Kuruş

Mecmuamızdan arayınız

Güstave Flaubert ve Realizm

Gustave Flaubert'in hayatını ikiye bölen hâdise, Fransanın Prusyalılar tarafından istilası ve Paris Komün ihtilâlidir. Flaubert'in mektuplarını takip ederek hâdiselerin seyirini ve san'atkarın aktüelâmesini takip etmek mümkün.

Balzac'ın «örf ve âdetlerin tarih» olarak târif ettiği roman san'atı, Flaubert'in kafasında sistemleşmiş, gerçekten «ilmî» tâbirine müstahak bir mükemmeliyete erişmiştir.

Prusyalıların istilâsından çok evvel söylenmiş şu cümleye bakın:

«Camiyetin hâli böyle giderse, zamanıma göre bütün karanlık devirlerde olduğu gibi yine mistikler türeyecek, kâinatı kâhyan hazilistiklerin, dünyanın sonuna inannmaların, zamanı uzak degildir».

Flaubert zaafını şöyle hülasa eder: «Harâb olmuş bir mâzi, ve nûve halinde bir istikbal görüyorum, biri çok eski diğeri fazla genç».

İçinde yaşadığı muhitten doğan memnuniyetsizliğini Flaubert dünyaya taşımıştır:

«Şu dünya ne fena kurulmuş! Flaubert muayyen bir zümreye bilhassa tahammül göstermiyor;

«Burjuaya maddetin tahammülüm kalmadı, bağıracağı geliyor».

Burjuaziye mensup olduğu halde Flaubert kendi muhitine ateş püskürür. Hayatlarının sonuna kadar dost olamaz. «môşyô» kelimesiyle birbirine hisap etmelerini vâhşetin sen haddi teleki ediyor.

Flaubert'in dünya görüşü bir kaç noktadan dialektik bir maddecilige dayanır;

«Hâdiseler üzerimizde müessir olduğu gibi onları yarattığımız da olur.»

San'at eserinin yaratmak için fikir cezayanlarının tahliline varmak istenmiş;

Flaubert, «Bir sineği tetkik eden âlim gibi fikirleri tetkik etmek» istiyor.

«Tarih mevhumu bu dünyada tamamen yenidir», fikirlerin ve imanların «teşrih» edilceklerini haber veren san'atkar, teşrih kelimesini her fırsatta kullanmaktadır;

«Canım teşrih etmek istiyor». San'at eserinin ilmî olması'endisesi hâkim;

«Bence roman ilmî olmalıdır, yâni muhtemelin umumî kaidelerine dahil».

Flaubert'e göre;

«San'at istisnaları resmetmek için yararlıdır».

Realiteyi aksettirmekte sadakat taraftandır;

«Dünyayı, eserlerimizde tekrarı kaçabeden bir san'at eseri olarak görmeye alışalım.

San'atkar istisnaları resmetmekle mükelef olmadıgından dolaydır ki;

«Zavallı made Bovary, şu anda şüphesiz yirmi Fransız köyünde birden ıztrap çekerek ağlıyor».

«San'ati tek bir şahsiyetin zevkine göre küçültmeğe daima çalıştım».

«Hakiki üstadlar beşeriyeti hülasa ederken ne kendilerini ne de kendi hırslarını düşünürler».

Flaubert'in bütün bu endişeleri, kendisini endişesiz yazmaktan mennedi-yordu.

«Üslup teşrihi» denilen hâdise nâ-mütenahî hesaplara yol açar;

«Tek satır yazmağa muktedir olmadan dört saat geçti».

«Bir aydan beri aradığım dört beş cümleyi bulmak».

Tek cümle uğruna;

«Nihayet tamamladığım bir cümleyi aramak, yazmak, kazmak, evirip çevirmek, karıştırmak ve bağırarak için boğazım ağrıyor ve başım dönüyor».

Bundan dolaydır ki;

«Ter kôkan eserleri severim» diyen Flaubert'in üslup arayışları da muazzam.

«Şekilde her şey dile gelmelidir».

Ronsard'ın sairlerle tavsiyesi, çilingirlik, kuyumculuk gibi mesleklerin sayesinde teşbih bulmakta ihtisas kesbetmektedir.

Flaubert işte bu haysiyette bir işçiliğinin azmini tastr.

Flaubert'e göre büyük san'atkar;

«Dağınık şahsiyetleri tek bir tiple hülasa eder ve insanlık suruna yeni eşhaa getirir».

San'at eserinin bir kıymet temsil etmesi için;

«San'at eserimiz doğru ise, eğer hakiki ise, âkı sedası, yeri, altı ay, altı sene veya sızden sonra belirecektir, ne çıkar»

Flaubert realist modern romanın temellerini kurmuştur.

Prusyalıların istilâsına kadar Flaubert'in içtimai fikirlerini tabii etmeden evvel kısaca san'at prensiplerini hülasa etmiş olduk.

Flaubert'in için, «19 uncu asırda san'atla uğraşmak ne hazin» dediğini anlatmak ayrı bir fasıldır, Flaubert'den evvel san'at eserinin ilmî esasları ancak resim ve heykelde aranmıştır.

Leonardo da Vinci'nin teşrih merakı, romancıda ancak 19 uncu asırda tecelli eder;

Flaubert bir arayış metodu keşfetmiştir.

Flaubert'i muhayyalesi hakikati kavramakta o kadar ileri gitmiştir ki: «Bir raddeden sonra yalnız hakikat icat edilir» demesine hak verilmiştir.

Muhayyalesini müsbet malûmata istinad ettirmeyi aslı unutmuyan san'atkar nitekim bir kitabında, görmediği Fontainebleau ormanını tarif ettikten 11 sene sonra hakikaten bu ormana gittiği gün hayretten dona kalmıştı, orman kitapta yaptığı tarife inanılmaz, dercede uyğundu.

Goethe'ye göre her şey tasavvur şekline bağlı değil mi?

A. D.

(*) İkinci kısım (Flaubert'in arayış metodu) gelecek sayımızda neşredilektir.

Bütün bunlar masal mı?

Kader, yeni bir ada keşfet
Bıktım bu romandan, muharririnden...
Korku yükütlü gece, bahset
Ayn düştüğü kuyularda
Bir memleket yıldızden şairden,
Demir al bir altın limana

Bir lâhza bulutlarla muhasamat,
Bir teğen içinde devrilemem,
Gökyüzü adalarından ricat.

Bu altın kule, bu ip merdiven,
Muzip kullarlarla celse,
Yıldızları taşın tutan zenci,
Büyük olmak sevinci, ilk elbise,
İlk korsanlık ve ilk günah,
Bu gemiler dolusu boneuk,
Bu şehir, bu takvim, bu Allah,
Bütün bunlar masal mıydı çocuk?

Faik BAYSAL

«Posta Yolu» Hilmi Ziyannın itişar etmiş ikinci romanıdır. İlk romanı «Yarın Adams», kitap halinde çıkmamakla beraber bundan bir kaç sene evvel Cumhuriyet gazetesinde tırcümüne edilmiştir. Hilmi Ziya, felsefî sahada kendisini tamamilen ifade edemediğini görerek romana müracaat etmiş ve hiç olmazsa zamanın hadiselerini yedi sekiz müstakil cilt içinde daha müşahhas bir şekilde vermeye azmetmiştir. Hilmi Ziya felsefeci olarak tanınmadan evvel şiir ve bilhassa şark destanlarını yazmaya önemmiş ve binlerce beyit meydana getirmiştir.

Tabiatile bugün onu şair olarak tanıyan kimsce yoktur. Onun da zaten böyle bir iddiası yoktur. Fakat, roman yazmak, Hilmi Ziya için ancak bir fantazidir, diye düşünöcekler vardır. Halbuki mesele hiç de böyle değildir. Çünkü Hilmi Ziya, kendini kuru nazariye ve fikir sahasında tamamilen tatmin edemeyecek kadar dünyada cereyan eden hadiselerin muazzam ve sürekli akışına kapılmış dinamik bir ruha sahiptir. Yedi sekiz cilt kadar tutacak olan bu roman serisi işte sırf bu saikle ve ruhi zaruretle meydana geliyor...

Hilmi Ziyannın romanını yukarıda söylediklerimi düşünerek okuyup bitirdikten sonra birçok şeylere işaret ettim:

Romanın kahramanı dev cüsseli bir lttihacı-komiteci olan Murattır. Murat, muharririn müşahede ettiği ve söylemek için yandıgı hakikatler için zaval-i bir âletten başka bir şey değildir. Muharririn bütün hüsnüniyetine rağmen bir tip olarak doğmasını olan Murat, İstiklâl Harbinin içinde ve dışında geçen birçok hadiseleri izah etmiye yaramıştır.

Dostoyevski romanlarını yazmadan önce onları ve kahramanlarını birer fikir olarak tasarlar, sonra cemiyette onlara uygun kahraman aramış. Hilmi Ziya da böyle yapmış benziyor: Fakat bu kahramanlar yine fikir halinde duruyorlar. Telâkkiler çarpışıyor. Fikir halindeki tiplere misal, Doktorla Muradın tasvirleri: «Biri kendine denk olan dağları, rüzgârı, yıldızları arar; öteki şehrin içinde bütün yüzleri takar: Doğruluk, kahramanlık, hile ve servet olur.» Hilmi Ziyannın romanında mütemadiyen hatırlıyorum: Muradın evinde bir provokatörü, bir haini gidip soğukanlılıkla bıcaaklayışını Malraux'un romanındaki çetenin hareketini andırıyor. Bu romanda Gogolün «Ölü canlar» romanını hatırlıyorum: Çiçkof yerine Murat, Rusya yerine Anadolu köylerini ve kasabalarını geziyor, halkın ve Anadolunun ıstırabına dokunuyor, müşahedeler sıralıyor. Hilmi Ziyannın Anadolusu korkunç bir memleketidir. Mes'ut insan yoktur. Ve realite budur.

Teknik

Posta yolu

Yazan: H. Dinamo

İstiklâl Harbi de bu Anadoluyu daha çok sarsmıştır.

Hilmi Ziyannın kahramanlarını idealize ettiği şundan da belli: Bütün mühim erkek kahramanları hep dev cüsseli adamlar: Murat, Doktor, Senihasın Ankara'da karşılaştığı çete başı kıllıklı adam v.s.

Hilmi Ziya, şairliği pek erken bırakmış olacak ki oradan arta kalmış teşbih merakı, bu romanda kendini pek çok hissettiriyor. Bu bol teşbihli sahifeler arasında şöyle pek iptidai teşbihlere de rastlanmaktadır: Mor gölgeler, kızıl akşamlar, hulya gibi yelkenler v.s.

Hilmi Ziyannın dünya hadiselerinin dinamizmine kendini nekadar kaptrıdığını şuradan da anlayabiliriz ki bu tamamıyla yedi sekiz cilt eserin esas adını insanı meddü cezirleri koymuştur. Bu serlevha insan cemiyetlerindeki derinden derine kaynaşmanın ve demiretteki dinamik hayat vetresinin sembolüdür. Bu meydana İstiklâl Harbi dolayısıyla vukua gelmiş muhaceretlere romana büyük bir yer ayrılmış ve bu muhaceretin hakiki insan meddü cez-

rinden bir nümune olduğu okuyucuya ısrarla hissettirilmiştir...

Hilmi Ziya bu romanında belki büyük bir sanatkar ve romancı değildi, fakat, söylemek istediği ve müşahede ettiği birçok şeyleri ifade edebilmiştir. Muharririn yüksek ve derin kültürlü eseri okunacak hale koymuştur.

Muradın reel bir kahramandan ziyade bir fikir oluşu son sahnelerde kendini gösteriyor: Murat emlakından elde ettiği büyük serveti Tolstoy gibi dağıtıyor. (Fakat, bunu fakir insanlara değil, kendilerini yükselteceğine inandığı çömezlerine dağıtıyor.)

Murat en sonra Ayasofyada kürsüye çıkıp halka Buda gibi vâz verir: bu vâzda iman nasihat ve tavsiye edilmektedir. İnanmak... inanamak, amma mistik bir dünyaya mı?

Müslüman müminler bunu anlar ve büyük müslümana büyük hürmet beslerler. Halbuki Muradın kafasında insanlığı sefaletten kurtaracak bir şeylere iman etmek istidadı daha fazladır. Murat materyalizme gelip dayanmıştır. Muradın geçirdiği öyle ruhi buhranlar ve tereddütler vardır ki bu buhran ve tereddütler bu insan med ve cezzirinin içinde doğup büyümüş ve kahramanlığı sürüklüye sürüklüye materyalizm ve insan sadetinin kökleri olan esasların araştırılmasına getirip dayamıştır. Fakat, Hilmi Ziya maalesef, kahramanını Anadoluya kaçarken İngiliz gambolları vastasıyla dünya yüzünden kaldırı ve bu suretle roman da biter...

H. İ. DİNAMO

Yeni
S E S
No. 12
1 Eylül 1941

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
YUSUF AHISKALI
Muhabere adresi:
Kasımpaşa Yeniçesme No. 21

Sıcak

Günlerde

BİRA

RÜSTAV

Serinletir

müş bir halde kurtulma çarelerini aramağa başlamıştı. Birçok bozgunlarda bozguna uğrayan insanlar, karşılaştıkları tehlikenin hakiki mahiyetini bilmezler, nereden estiği belli olmayıvan bir fırtınaya kapılmış gibi hareket ederler.

İşte profesör Cantril'in ele aldığı bozgun budur. Cantril bu bozgun vakası üzerine bizgunun sırayet sahasını araştırmış, bu insanların yüzlemlerini test etmiş, bunlardan sualler sormuş, korkunun, yapılan şursuz hareketlerin köklerine gitmiştir.

Bir makalenin hudutları içinde Cantril'in kullandığı usulleri, topladığı materyeli, ve verdiği neticeleri etrafı ile buluşa etmeğe imkân yoktur. Burada yalnız, bize bugünkü insanların müptela olduğu umumi bir hali göstereceği için müellifin verdiği en umumi neticeleri bildireceğim:

Bozgun, müphem ve gergin bir vaziyet içinde vukua geliyor. Bu müphem vaziyet iki sebepten doğuyor:

1) Büyük bir iktsadı buhran milyonlarca insanı açlık tehlikesi karşısında bulundurmıştır. Henüz yarından emin bir iş bulamamış yüz binlerce insan, ruhi bir çürüme havası içindedir. İstikbale giden yollarda çöküntüler bulunduğu hissedilmektedir. Çöküntü bugün mü olacak, yarın mı olacak diye insanlar kurtulamadıkları bir endişe havası içindedir.

2) Hitlerle Chamberlain arasındaki Münih anlaşması sulhü pamuk ipliğine bağlamıştır. Ortalıkta sarı bir surette bir harp havası esmektedir. Kıyametin kopması hergün beklenmektedir. İnsanlar için hava uğursuz kuvvetlerle doludur, kasrgalar ortalağı her zaman kasıp kavurabilir. Büyük bir felâketin meydana gelmesi her an beklenmektedir.

Nitekim radyo spikeri istilânın meirhiller tarafından yapıldığını ilân ederken hakikatte bunun bir Alman yahut Japon istilâsı olduğu insanları bulundurmıştır. Çünkü bu sırada Amerikada istilâ hareketleri Hitlerden ve Japonyadan beklenmektedir. Böyle her an fevkalâdeliklerin beklediği bir zaman olmasaydı radyodan ilân edilen bir istilâ havadisi insanları bir bozgun karşısına sürükliyemezdi.

Hayat kıymetlerinin tehlikeye düştüğü ve inanılan kıymetlerin sarıldığını anlarda hakiki olmayan bir tehlike işareti bile insanları bozguna atmağa kâfi geliyor. Bütün dünyada bugün bu uğursuz hava esmektedir. En küçük bir sarımsıtın insan müvazenesini bozmağa kâfidir. Hiçbir yalancı propagandaya kuvveti bunun önüne geçemez.

Bu üzücü ve bezdirici bozgun havası ancak insanlar hayat kıymetlerini em-

da uzanvermişti. O gece şafak sökünçeye kadar Üzeyir yüz yıldız sayılabildi ve yüz yıldızdan fazla bir şey tahayyül edemedi. Sonra düşündü. Ne için yüz yıldızdan fazla sayamıyorum? Kendi kendine yüzden fazla ne olabilir diye cevap verdi. Yeryüzünde yüz rakamını geçebilen ne vardı ve ne olabilir. Sahibi olduğu eşyaları gözden geçirdi: İki çarık, bir pantol, bir gömlek, bir bel kuyusu. Yekün beş diye düşündü ve bundan fazlası can sağlığı dedi. Dışlerini parmaklarıyla saydı, 28 rakamını buldu. En kalabalık şey ağzında taşıdığı dişlerdi. Biraz daha düşündü: Saçları, sık, sık, kıvrık, kıvrık saçları, o bitmez tükenmez saçları aklına geldi. İçinden, onlar da belki yüzü bulur, belki bulmaz diye söylendi. Oyle ya, yüz yıldız sini yukusuz geçirmişti. Yüz rakamına sayılmakla erişilmezdi. Yüz rakamı Allah'a yakışır. İğneciğin kulunda yüzük ne gezer. Sonra yüz nasıl yazılabilir. Yüz yazılmakla bitmezdi.

Üzeyir o gün yorgunluğuna rağmen çok güldü. Hatta aşka gelerek bir ineği ağzından öptü ve hayvanın tehlike ile denilen ve tren hattının yanındaki yemeyeli ovaya indirdi, artını bir ağaçta yaslayarak oturdu.

Hayvanların keyifli kuyruk sallayışlarını bol bol seyretti. Akşama kadar yerinden kımıldamadı. Geceyi kirlarda geçirmeyi düşündü. Serin bir

niyette hissettikleri, yarımlarına sarılmıyacak bir emniyette bakabildikleri zaman temizlenebilir. Bunun için de insan kütleleri arasındaki büyük menfaat ve ihtiyaç uçurumlarının ortadan kaldırılması zaruridir, hiçbir irkin, hiçbir milletin kendini ötekilere üstün görmemesi ve bu üstünlük bahanesile başkalarına hükmetmek, başkalarını kullanmak hakkını kendinde bulmaması lâzımdır.

Ancak böyle ahenkli bir düzen içinde insan kendini emniyette hissedebilir ve bugünkü bozgun havasından kurtulur.

Bugün kan deryaları içinde devam edip giden dünya harbi, bir mana ile, büyük menfaat, imtiyaz ve üstünlük uğrununların çarpışmasından doğan bir tasfiye ameliyesi sayılabilir.

Harpçe muharebeler kazanılabilir, kaybedilebilir. Fakat menfaat, imtiyaz ve üstünlük uçurumları kaldırılmıyca kadar, bu mücadeleli tasfiye ameliyesi devam eder gider. Çünkü tabiatın ve cemiyetin kudretleri için ahenkli bir müvazene istikametinde faaliyet, akış esastır. Ancak o zaman insan istikrarlı bir iç müvazenesi bulabilir, bozgun havasından kurtulur.

MUZAFFER ŞERİF

akşamcı. Üzeyir düşüncecek, daha ne-ler düşünecekti.

Akşama kadar böyle dalgın oturdu. Hayvanlar yerlere oturarak ağzılarında yeşil salyalar akıtarak haz içinde gevş getiyorlardı. Güneşin batmasına daha bir saat vardı. Üzeyir parlak raylara daldı ve kendinden geçti.

Uyandığı zaman etraf morarmıştı. Hayvanlar dağılmışlar, tren hattını katıdesrek karşı taraftaki meydanlıkta otuluyorlardı.

Üzeyir, hayvanları çevirmek üzere kalktı. Dehşetliyerek eski yerlerine gitmek istedi. Bir aralık iki ökünün tren rayları üzerinde durduğunu farkettiği. Tiz bir ışık duydu. Tren geliyor. Üzeyir hayvanlara doğru koştu. Lokomotif süratle rayların kavşında gözüktü. Üzeyir korkusundan kendisini bir hendeye attı. Bir acıma duydu. Şimendifer raylar üzerinde inliyerek, postlayarak durdu. Üzeyir hendekten çıktı. Trenin etrafında seller işidiliyor. Vagonlardan eseri fenerli fenersiz insanlar iniyordu. Üzeyir afallamıştı.

İğnecikliler o gece trene akın ettiler. Her yanına girtiler, her tarafını ellediler, vagonların koridorlarında afalladılar, tükürüklerini yutulur, tren yolunda şehit olan hayvanları Kavak Ahmetten başka hiç kimsede düşünmüyordu. Mesele, asıl dava, nihayet durmuş olan trenin içinin, dışının doya doya seyredilmesindedir. Köy kadınları emzikteki çocuklarını kolları üzerine kaldırarak onlara tren gösterdiler, ve doya doya seyrettiler.

Sabah karşı lokomotifin üzerindeki kanlar yıkanmış, yavaş yavaş yoluna koyulmuştu. Bir jandarma nezaretinde Kıvrık Üzeyir alıp götürüyordu. Hayvanları kasden hat üzerine koyup koymadığı tahkik edilmeğe üzere kasabaya götürülüyordu.

Üzeyir, vagonun bir köşesinde uyuyor ve rüyasında şehit olan iki ökünün kanatlarına göke çıkarken ona tatlı tatlı baktıklarını ve iğnecek köyünü bol bol pislediklerini görüyordu. Kavak Ahmet, iğnecek dağına çıkıp onları yakalamaya uğrasaydı. Üzeyir rüyasında yüreğinin acı acı kabardığını duyuyordu. Nihayet kalktı. Tren öttü ve jandarma, Üzeyiri bir istasyona indirdi.

Etrafında yabancı insanlar gören Üzeyir jandarmadan bir sigara istedi ve hayatında ilk defa olarak dumanı derin derin içti. Baş döndü, uzaklaşan trenin arkasından baktı ve yere tükürdü.

Hava sıcağı, Jandarma terliyordu. Üzeyir çarıklarını cebine sokmuştu.

Bir köpek tatlı tatlı uluyordu.

TEVFIK FUAT

Oyuna başlandı. Mütekait Kerim ile marangoz Ali kendi kalelerinin direğinin dibinde duruyorlardı. Takımları birinci haftayında sıfıra karşı yirmi birle galiptiler. Burada rüzgârın lehlerine olmasının çok tesiri vardı. İkinci haftayın ancak iki gol attılar. Daha çok müdafada kaldılar. Öteki takım yalnız bir sayı yapabildiği. Bu sonuncu takımın adamları fena halde kızıyorlardı. Futbolde kavga isteyince bahane bulunur. Ayağına bastı diye öteki takımın santrhâfi Kel Osman Mütekait Kerim takımının solacağı Hamurkâr Zih niye küfürle bir tokat yapıyordu. Bu sonuncusu da mukabelede bulundu. Güzel pas dağıtıyor diye Kel Osman çıplak ayakla oynuyordu. Onun için hamurkâr Zihinde kabahat vardır denilemez. Neyse... Kızgın bir halde bulunan öteki takımın dışarıdaki taraftarları sahaya doldular. İkinci haftayında mütekait Kerim ile yine kendi kalelerinin yanına geçmiş bulunan Marangoz, şaşkın bir halde topal bacağının üzerine inip kalkıyordu. O zamana kadar siyah pardaş sırtında ayakta durmak zorunlu mütekait Kerim kale direğini yapmış iktidar bir sinek gibi gözükiyordu. İki takım birbirine girmişti. Tabiatile Mütekait Kerim takımı dayayı yapıyordu. Mütekait Kerim Marangoz Aliye elile endişeli işaretler yapıyordu. Burada da bir karar almak için düşünüyordu. Bu esnada yetişen bekcü, dövsenlerin başında habire düdükle öttürerek onları korkutup dağıtmak istiyor ve aynı zamanda polis çağırması oluyordu. Mütekait Kerim bekcüyü görünce direğin dibinden ayrıldı ve cesaretili bir sesle bekcüye Kel Osmanı göstererek: «Yakala su keratayı!» dedi. Fakat nereden geldiği belli olmayan bir taş belinin üzerine yedi. Mütekait Kerim bağırarak: «Keratalar, edepsizler» diye sövüp saymaya başladı. Kerim Efendinin acı acı sövmesi dövsenleri bir zincir kendine geçirdi. Zaten onların küçüklerini «Polis, polis» diye haykırılan onları iyice dağıtmıştı. Hepsini çağırdılar. Gelen polis, ancak Kel Osmanı yakalayabildi. Çünkü Kel Osmanı polis geliyorken bekcü sıkı sıkı yapmıştı. Karakola gidiydi. Mütekait Kerim kendini tanıttı. Mesleği klüp namına anlattı. Böyle iş için ne karıyor diye Komiser mütekait Kerime hüviyetince itibar etmedi. Mütekait Kerim bunu hissetti. Takımın yanında vaziyetini kurtarmak lazımdı. Yanında topal bacağının üzerine yine heyecandan inip kalkan Marangoz Aliye: «çocukluk ettiler, üzerine düşmiyelim» dedi. Marangoz Ali tasdik makamında boy-

Olmadı emeklim!

Müşadenize Atatürkün milliyetçilik tairifini tercih ederiz.

Tıpağı söylediklerinizin aksine olarak, serdettiğiniz fikirlerle cevap veren Atatürk haykırmıştır:

«Hiçbir hudut tanımayarak dünyada mevcut olan bütün Türkleri dahi bir devlet hâlinde birleştirmek, gayri kabili istihâl bir hedeftir», bu: «Asır- rın ve asırlarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı hadisat ile meydana koyduğu bir hakikattir.»

Enverci zihniyet emperyalist hırsların dünyada kudurduğu bir sırada bağ kaldırdı, bu da bir tesadüf mü? İş- de ve fikirde birlik» yolu ile ulaştırılan fikirler gençlik namına konuşmuş iddiasında olanlar tarafından tekrarlanıyor. Bu da bir tesadüf mü? Atatürk'ün prensiplerine «küçük türkçü», «dar ve kısas» demeye cür'et edenlerin küstahlığı şayanı dikkat. Türk gençlerinin sabrından istifade eden bu zevatın gâfletine devam edemez.

Devam edecek olursa, şu cümleyi, anlayacakları bir lisanla kendilerine tedris etmek mecburiyeti hâsıl olacaktır:

«Hakiki mevkümüzü, dünyanın vaziyetini tanınamaktaki gâfletle, gâfillere ummakla mevlimizizi sürüklediğimiz felâketler yetmiş! Bile bile aynı faciayı devam ettiremeyiz. (Nutuk).

Tekrar edelim, bu nevi gâfillere uyumacağı gibi gençlik, irticâ kırntılarına süpürmeğe devam edecektir.

ABİDİN DİNO

Altın bir şehir görüyorum rüyalarımda

Orda evlerin kapıları kapanmıyor

Ve kadımlar bu kadar çekingen degiller

O şehrin sabahlarında yalnayak
dolaşmıyor.

Zafer şarkıları söyleyerek dolaşyoruz.

Arif KIZILTAŞ

nunu iğdi. Mütekait Kerim komiserine: «Beyim, çocukluktu oldu. Bunları barıştralm gitsin» dedi. Ve sonra çok bilmişçe lâf ettiğini gösterir bir gülümseme ile ilâve etti:

— Bu çocuklar, memleketin gençleridir. Hep kardeştirler. Bunları memleket için yetiştiriyoruz.

İvir zıvr işleri kurcalamayacak kadar olgun bir meslek adamı olan komiser bu lâfı «Şüphe yok, şüphe yok» diye karşılıyarak barıştrama yoluna gitti. Kel Osmanla Hamurkâr birbirlerinin ellerini şukarak ayırdılar. Mütekait Kerim takımını alıp vapura doğru yürüdü. Rüzgâr hâlâ esiyordu. Evlerin önüne kurumak için asılmış renk renk den ve gömlekler zafer bayrakları gibi sallanıyordu. Vapurda herkes aşağı kamaraya indiler Mütekait Kerim bir elini kuçımın yanına koyup azıcık üzerine meylederek çocuklara lâf ediyordu:

— Bu sizin için iyi bir zaferdir. Memleketin sporu sizin gibi çalşkan gençler yükseltecektir. Bu çalşmalarınızı nazarı itibara alacağız. Ocakta size iyi bir yer ve saha bulmak için gayret edeceğiz.

Çocuklar gayet hürmetkâr dinliyorlardı. İçlerindeki zafer sevincine bu kaymak gibi haber de eklenerek kendilerini son derecede zevk içinde hissediyorlardı.

«istemek muvaffak olmaktadır.» İki sené sonra mütekait Kerimin çalşmaları nihayet belediye meclisi idare azası olmasına yardım etti. Yine saçları sık ve vücüdü sırim gibidir. Yalnız fazla uğraşması son zamanlarda kum hastalığına yakalanmasına sebep oldu. Şim-

di resmi bir klüp olan eski mahalle klübünün azalarını hepsini kayırdı. Onları iktidarlarına göre işlere yerleştirmişti. Klübe eski bektâş tekkesini bina olarak verdimişti. Burada her türlü spora yer verilmektedir. Bundan başka Mütekait Kerim dairesi kazasında herkesi memnun etmiştir. Enafna bol bol kesilen cezaların nisbeten önünü almıştır. Fakir mektep talebelerinin anneleri, hastaların sahipleri hep mütekait Kerime müracaat ederler. Velhasıl mütekait Kerim herkese iyilik etme siyasetini gütmektedir. Son zamanlarda böbreklerinden büyük bir kriz geçirdi Allah sağlık verirse yakında mebus olması da beklenmektedir.

Yusuf AHISKALI

Alâimüssema altındaki insanlar

— I —

Merhamet dolu sıcak havanın cinayetlerle başı hoştur.
Şarhoş yılanlar ve sinekler kadar memnunuz günümüzden
Sap damlarımız ısınmış üşümüştür bütün kış
Tezeklerimiz kokadursun kerpiç duvarlarda
Hevenkler saadetimizi yüklenmiş asılı durur
Eyllerimiz toprakta bizler gibi rahat oturur.
Memnun insanların hüviyetini taşıyoruz iftiharla
Gölgeleri ıslak mendiller gibi serip altımıza
Şehirlerden gazete bekliyoruz el sallayıp gelip geçen katarla
Mes'uduz para dilenen çocuklar kadar
Yeter ki cinayetler işlenip insanlar eksilmesin
Ve gelsin tok insanların haberleri şehirlerden
Yangınlı dudaklar sudan önce selâmı hatırlasın
Aleykümüselâma bağdaş kurulu hâl hatır sorulsun
Sırılsıklam vücudlar kurutulsun, sigaralar tütürülsün püfür püfür
Ağaçlar kadar rahatız toprakta

— II —

Bizi Allahla boy ölçüşen horoz sesleri uyandırır
Allah'ı Ölümler şehrine uğradıkça hatırlarız
Soframızı kendimiz kurar kendimiz kaldırırız.
Çinko damlarımızı yağmız mitalyöz ateğine almıştır.
Hoşnutluklar yumak hâlinde vücutlarımıza dolanmıştır.
Kendi yağmızla kavrulaldanberi
Caddeleri dolduran mahzun insanlar tahayyül ederiz
Kehribar ayvaların meşbu lezzeti bize benzer
İmrenişlerle mücehhez mükemmeliyeti hayatın
Bir gün temasımızla her şeyden bolluk fıskıracak diye rahat uyusunlar
Ve mes'ud olsunlar asılmış mahkûmlar gibi boynu düşük insanlar.

CAHİT SAFFET

TÜSTAV

Güven Basımevi — İstanbul